

Μακεδονικά

Τόμ. 12 (1972)

Αφιερώνεται εις την μνήμην Γεωργίου Θεμελή, Χαραλάμπους Λέκα

Το γλωσσικό ιδίωμα του Λαγκαδά

Νίκος Β. Κοσμάς

doi: [10.12681/makedonika.1013](https://doi.org/10.12681/makedonika.1013)

Copyright © 2015, Νίκος Β. Κοσμάς

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Κοσμάς Ν. Β. (1972). Το γλωσσικό ιδίωμα του Λαγκαδά. *Μακεδονικά*, 12, 317-360.
<https://doi.org/10.12681/makedonika.1013>

ΤΟ ΓΛΩΣΣΙΚΟ ΙΔΙΩΜΑ ΤΟΥ ΛΑΓΚΑΔΑ*

Ι. ΦΩΝΗΤΙΚΗ

Α. ΠΑΘΗΣΕΙΣ ΤΩΝ ΦΩΝΗΤΩΝ

1. Ἀνάπτυξη φωνηέντων

α) Ἀνάπτυξη προθετικοῦ α

Τὸ φαινόμενο αὐτὸ εἶναι διαδεδομένο σὲ ὅλη τὴν Ἑλλάδα¹: γρήγορα > ἀγγήγορα, κόλλα > ἀκόλλα, κολῶ > ἀκουλῶ, ρημάζω > ἀρμάζω, λιμπίζομαι > ἀλ'βίζομαι, φυλλάδα > ἀφ'λλάδα, λυποῦμαι > ἀλυποῦμαι.

β) Ἀνάπτυξη ι

Ἀνάμεσα σὲ δυὸ τελικά σύμφωνα: ἀλέτρι > ἀλέτρι > ἀλέτρι.

2. Ἀφαίρεση ἀρχικῶν φωνηέντων

α) Ἀφαίρεση τοῦ ἀρχικοῦ α²: Ἀναστάσιος > Ἀναστάσης > Ναστάης, Ἀναστασία > Ναστασιά, Ἀπόστολος > Ἀποστόλης > Πποστόλ'ς, Ἀθανάσιος > Ἀθανάσης > Θανάης, ἀπόμεινα > πόμ'να, ἀναγκάζω > νγκάζω, ἀνακατώω > νκατώων, ἀνεβαίνω > νβαίνων, ἀπόφι > πόφι.

β) Ἀφαίρεση τοῦ ἀρχικοῦ ο³: ὄνειρέομαι > νειρέομαι.

γ) Ἀφαίρεση τοῦ ἀρχικοῦ ι⁴: ὑποκάμισο > π'κάμ'σον.

* Γιά τὸ γλωσσικὸ ἰδίωμα τοῦ Λαγκαδᾶ δὲν ἔχει γραφῆ τίποτα. Ἐτσι οἱ δυσκολίες ποὺ συνήντησα ἦταν πολλές. Ἡ μελέτη βασίζεται σὲ ἀτομικὴ συλλογὴ πού ἔκαμα στὴ δεκαετία 1950-1960, ὅταν ὑπηρετοῦσα στὸ Λαγκαδᾶ ὡς δάσκαλος.

Στὴ σύνταξη τῆς μελέτης, στὴν κατάταξη καὶ ἐρμηνεία τῶν φαινομένων μὲ βοήθησε πολὺ ὁ καθηγητῆς τῆς Γλωσσολογίας στὸ Πανεπιστήμιο τῆς Θεσσαλονίκης κ. Ν. Π. Ἀνδριώτης, ποὺ καὶ ἀπὸ δῶ τὸν εὐχαριστῶ θερμά.

1. Α. Α. Παπαδοπούλου, Γραμματικὴ τῶν βορείων ἰδιωμάτων τῆς νέας ἐλληνικῆς γλώσσας, Ἐν Ἀθήναις 1927, σ. 20. Ν. Π. Ἀνδριώτης, Τὸ ἰδίωμα τοῦ Λιβισιοῦ τῆς Λυκίας, σ. 19. Α. Γ. Τσοπανάκη, Τὸ Σιατιστινὸ ἰδίωμα, «Μακεδονικά», τ. Β' (1941-1952), σ. 266 κ.έ. Δ. Ε. Τομπαϊδῆ, Τὸ γλωσσικὸ ἰδίωμα τῆς Θάσου, Θεσσαλονίκη 1967, σ. 9.

2. Ν. Π. Ἀνδριώτης, ἔ.ά., σ. 33. Δ. Ε. Τομπαϊδῆ, ἔ.ά., σ. 10.

3. Ν. Π. Ἀνδριώτης, ἔ.ά., σ. 33.

4. Ν. Π. Ἀνδριώτης, ἔ.ά., σ. 34.

3. Μεταβολή ἀρχικῶν φωνηέντων

Ἡ μεταβολή τῶν ἀρχικῶν φωνηέντων εἶναι φαινόμενο σποραδικό σέ ὅλη τήν Ἑλλάδα¹.

α) Π ρ ὀ ς τ ὀ α: ἐκκλησία>ἀγλησά, ἐντροπή>ἀδροπή, ἀρόπουμι, ἐγγονή>ἀγονή, ἐξαδέλφη>ἀξαδέρφ, ὄστρακο>ὄστράκα>ἀστριχιά.

β) Π ρ ὀ ς τ ὀ ο (ου): ἐχθρός>ὄχθρός>ὄχτρος, ἔμνη>ὄθνιου>οὐδιάζου.

4. Κόφωση τῶν ἀτόνων ε σέ ι και ο σέ υ

Ὁ γενικός αὐτός νόμος τῶν βόρειων ιδιωμάτων ἰσχύει καί γιά τὸ ἴδιωμα τοῦ Λαγκαδά²:

α) Τ ὀ ἄ τ ο ν ο ε τρέπεται σέ ι: παιδί>πιδί, θέλετε>θέλιτι, σέ>σί, κρέμεται>κρέμιτι, παίζετε>παίζιτι>παίζ'τι, ἔπαιξα>ἐπιξα, ζαλιζομαι>ζαλιζομι, ζαλιζεσαι>ζαλιζισι, ἐργάτης>ιργάτ'ς, ἐλάφι>ιλάφ'.

β) Τ ὀ ἄ τ ο ν ο ο τρέπεται σέ ου: βλέπω>γλέπον, ἄνθρωπος>ἄθρουπος, ὁ λόγος>οὐ λόγους, τὸ παιδί>τοῦ πιδί.

5. Ἀποβολή ἀτόνων ι και ου

Ὁ σχετικός νόμος τῶν βόρειων ιδιωμάτων ἰσχύει καί στὸ Λαγκαδιανὸ ἴδιωμα. Μόνο πού τὸ τελικὸ ι προτοῦ φύγει οὐρανώνει τὰ προηγούμενα σύμφωνα, *ξ, γ, ζ, λ, ν*, κι ἔτσι μετὰ τήν ἀποβολή του ἡ οὐρανικότητα μένει.

α) Ἀποβολή ι³: *δουσέκι>δουσέξ, βαρδάκι>βαρδάξ, ξιλίκι>ξ'λιξ, οὐτζάκι>οὐτζάξ, φουρκάλι>φουρκάλ', ἀζάλη>ἀζάλ', καμίνι>καμίφ', ἀλατισμένη>ἀλατ'σιμέφ', φιλήσω>φ'λήσου, κόκκινο>κόκκ'νου, τινάζω>τ'νάζου.*

β) Ἀποβολή ου: *τσουκάλ>τσ'κάλ', δουλειά>δ'λειά, χονέρι>χ'νέφ', ὑποκάμισο>π'κάμ'σου, τραγουδῶ>τραγ'δῶ, ἄκουσα>ἄκ'σα, κουβαλάω>g'βανῶ, κουβάς>g'βάς, γράφουν>γράφ'ν, παίζου>παίζ'ν.*

6. Ἀποβολή νόθων ι και υ

α) Ἀποβολή νόθου ι⁴: *ἐφημερίδα>ιφημιοίδα>θημιοίδα, θάρεσα>θάρισα>θάρ'σα.*

1. Α. Γ. Τσοπανάκη, ἔ.ἀ., σ. 274. Π. Ἀρβαυτινοῦ, Ἡπειρωτικὸν Γλωσσάριον, 1909, σ. 26. Δ. Ε. Τομπαῖδη, ἔ.ἀ., σ. 9.

2. Α. Α. Παπαδοπούλου, ἔ.ἀ., σ. 11. Ν. Π. Ἀνδριώτη, ἔ.ἀ., σ. 23. Τοῦ ἴδιου, Τὸ γλωσσικὸ ἴδιωμα τῆς παλιᾶς Θεσσαλονίκης, «Μακεδονικὸν Ἡμερολόγιον», 1958, σ. 145 κ.έ. Δ. Ε. Τομπαῖδη, ἔ.ἀ., σ. 10.

3. Α. Α. Παπαδοπούλου, ἔ.ἀ., σ. 14. Δ. Ε. Τομπαῖδη, ἔ.ἀ., σ. 11.

4. Ν. Π. Ἀνδριώτη, Περί τῆς ἀποβολῆς τῶν νόθων ι και υ ἐν τῇ νέῃ Ἑλληνικῇ,

Ἐδῶ ἔχομε καὶ τὰ θηλυκὰ ὀνόματα σὲ -εα, πού τὸ ε ἔγινε ι καὶ ἀποβλήθηκε, ὕστερα ἀπὸ συνίζηση¹: *καλογραία>καλονογριά>καλονογρά, ἀποκρέα>ἀπουκριά>ἀπουκρά, κοπρέα>κονπριά>κονπρά, μακρέα>μακριά>μακρά.*

β) Ἄποβολή νόθου *υ*²: Ὀλυμπία>Οὐλυβία>Λυβία, ὀλονογριάει>οὐλονογριάει>ἴλονογριάει, ἀλωνόπετρα>ἀλονόπιτρα>ἀλ'νόπιτρα.

7. Ἐφομοίωση

Π ρ ὀ ς τ ὀ *α*³: *πανηγύρι>παναῦρ', ἀνεμοζάλη>ἀναμουζάλ'.*

8. Ἀνάπτυξη

Τοῦ *ου*: Στὴν ἀρχὴ τῆς προσωπικῆς ἀντωνυμίας *μου* ἀναπτύσσεται *ου*, ὅταν ἢ προηγούμενη λέξις λήγει σὲ σύμφωνο⁴: *ὁ πατέρας μου>οὐ πατέραζ μου>οὐ πατέραζ μ', οὐ πατέραζ 'ουμ, ὁ ἄντρας μου>οὐ ἄντραζ μου>οὐ ἄντραζ μ', οὐ ἄντραζ 'ουμ, ὁ γιός μου>οὐ γιόζ μου>οὐ γιόζ μ', οὐ γιόζ 'ουμ, ὁ λιμός μου>οὐ λιμόζ μου>οὐ λιμόζ μ', οὐ λιμόζ 'ουμ.*

9. Ἄλλες ἀλλοιώσεις φωνηέντων

Σποραδικὰ ἔχομε καὶ τίς παρακάτω ἀλλοιώσεις φωνηέντων:

*α>ε*⁵: *χαντάκι>χιδέζ'.*

*α>ι*⁶: *ἀφαλός>ἱφαλός, χαντάκι>χιδέζ'.*

*α>ου*⁷: *παξιμάδι>πονξιμάδ', παπάρα>πονπάρα.*

ε>ου: *τεμπέλης>τουβέλ'ς, τεμπελχανάς>τουβιλχανάς, τεμπελιάζω>τουβιλιάζω.*

*η>ου*⁸: *ζήλεια>ζούλεια, τσαντήρι>τσαδούρ'.*

*ο>ε*⁹: *κατώφλι>κατέφλ'.*

«Ἀθηνᾶ», τ. 43 (1931), σ. 171 κ.έ. Α. Α. Παπαδοπούλου, ἔ.α., σ. 15. Δ. Ε. Τομπαϊδῆ, ἔ.α., σ. 11.

1. Ν. Π. Ἀνδριώτῃ, Τὸ γλωσσικὸ ἰδίωμα τῆς Χαλκιδικῆς, «Μακεδονικὸν Ἡμερολόγιον», 1955, σ. 115.

2. Ν. Π. Ἀνδριώτῃ, ἔ.α., σ. 171 κ.έ. Α. Α. Παπαδοπούλου, ἔ.α., σ. 16. Δ. Ε. Τομπαϊδῆ, ἔ.α., σ. 12.

3. Ν. Π. Ἀνδριώτῃ, Τὸ ἰδίωμα τοῦ Λιβισιοῦ τῆς Λυκίας, σ. 32 καὶ 33. Δ. Ε. Τομπαϊδῆ, ἔ.α., σ. 14.

4. Α. Α. Παπαδοπούλου, ἔ.α., σ. 21.

5. Δ. Ε. Τομπαϊδῆ, ἔ.α., σ. 16.

6. Αὐτόθι.

7. Αὐτόθι.

8. Ν. Π. Ἀνδριώτῃ, ἔ.α., σ. 32. Δ. Ε. Τομπαϊδῆ, ἔ.α., σ. 16.

9. Ν. Π. Ἀνδριώτῃ, ἔ.α., σ. 32.

B'. ΠΑΘΗΣΕΙΣ ΤΩΝ ΣΥΜΦΩΝΩΝ

1. Ἀνάπτυξη συμφώνων

Ἀνάπτυξη η ν: Ἀπὸ συνεκφορὰ μὲ προηγούμενο τελικὸ ν¹: ἥλιος>νήλιος, ἴσκιος>νίσκιος, ἴσκιωμα>νίσκιωμα, ἴσκιώματα>νίσκιώματα, ἔπνος>νέπεινος, οὐρά>νουρά

2. Ἀλλοίωση συμφώνων

A. Σύμφωνα ἀπλᾶ πρὶν ἀπὸ φωνήεντα καὶ ἀνάμεσα σὲ φωνήεντα

Τὰ συριστικὰ καθὼς καὶ τὰ ξ καὶ ψ προφέρονται παχιά, ὅταν ἀκολουθοῦν ε καὶ ι²: σήμερα>σήμερα, σὶ λέγω>σὶ λέου, ἐσένα>ιδένα, ἡ μέση της>ἡ μέσητης, νὰ σὶ πῶ>νὰ σὶ πῶ, πατημασιά>πατ'μασά, Τάσιος>Τάσους, ζιβγάρι>ζιβγάρο', ζιβζέκης>ζιβζέξ', ξέρω>ξέρον, ἄξιος>ἄξιος, ξιφτίζω>ξιφτίζου, ψές>ψές, ψέμματα>ψέμματα, ἀνεψιά>ἀν'ψά.

β>γ: βογγάει>γουργάει.

β>φ: Τὸ ἤχηρὸ β τρέπεται σὲ ἄηχο φ πρὶν ἀπὸ τὸ κ³: ἀνέβηκα>νιέβ'κα>νιέφ'κα, κατέβηκα>κατέβ'κα>κατέφ'κα.

ζ>σ. Τὸ ἤχηρὸ ζ τρέπεται σὲ σ πρὶν ἀπὸ τὸ κ: γουρσοῦζικα>οῦρσοῦσ'κα.

γ>κ: γαριφαλιά>καρφαλιά, γαρίφαλα>καρφαλία.

γ>ν: φεύγω>φένου.

γ>χ: λιγνός>λιχνός.

δ>θ: Στὶς κτητικὲς ἀντωνυμίες τὸ δ πρὶν ἀπὸ τὸ κ τρέπεται σὲ θ⁴: ιδικός>θ'κός, δική>θ'κή, δικὸ>θ'κό, ιδικὲς>θ'κιές.

θ>δ. Στὸ μόριο θά: θά>δά.

θ>τ: ἦρθαν>ἦρταν, ἦρθαμε>ἦρταμι.

κ>γ: ἐκκλησία>ἀγλησά, ἀκίς>ἀγίδα, κουβᾶς>γ'βᾶς, κουβαλῶ>γ'βανῶ.

λ>ν: κουβαλῶ>γ'βανῶ.

Τὸ ὑγρὸ λ καὶ τὸ ἔρρινο ν προφέρονται ὡς οὐρανικά πρὶν ἀπὸ τὸ ε σὰν τὸ ἰταλικὸ gl καὶ σὰν τὸ γαλλικὸ gn⁵: λέω>λέου, κλαίω>κλαίον, λές>λές, κανένας>κανένας, τρανές>τρανές, φωνές>φονές, γυναίκα>γ'νέκα, ἀνέβηκα>ν'έφ'κα.

1. Ν. Π. Ἀνδριώτη, ἑ.ἀ., σ. 44. Δ. Ε. Τομπαιῖδη, ἑ.ἀ., σ. 23.

2. Α. Α. Παπαδοπούλου, ἑ.ἀ., σ. 27. Ν. Π. Ἀνδριώτη, Τὸ γλωσσικὸ ἰδίωμα τῆς παλιᾶς Θεσσαλονίκης, «Μακεδονικὸν Ἡμερολόγιον», 1958, σ. 145 κ.ἑ. Δ. Ε. Τομπαιῖδη, ἑ.ἀ., σ. 17.

3. Ν. Π. Ἀνδριώτη, Τὸ γλωσσικὸ ἰδίωμα τῆς Χαλκιδικῆς, «Μακεδονικὸν Ἡμερολόγιον», 1955, σ. 115.

4. Ν. Π. Ἀνδριώτη, ἑ.ἀ., σ. 115.

5. Ν. Π. Ἀνδριώτη, ἑ.ἀ., σ. 115.

φ>θ: *έφημερίδα*>*φημιρίδα*>*θημιρίδα*.

Β. Συμφωνικά συμπλέγματα

α) γγ και γκ>g¹: *άγγειο*>*άγειό*, *άναγκάζω*>*νιγάζω*.

β) μι>b²: *μπόρα*>*βόρα*, *άμπέλι*>*άβέλ*'.

γ) ντ>d³: *δέντρο*>*δέτρον*, *άντρας*>*άδρας*.

δ) βλ>λλ⁴: *βλέπω*>*γλέπον*, *σουβλι*>*σουγλί*, *σουβλισμένα*>*σουγλισμένα*, *βλέφαρο*>*γλέφαρον*>*γλέφαρον*.

ε) κτ>χτ. Τό σύμπλεγμα κτ πού προήλθε άπό τήν άποβολή ένδιαμέσου φωνήεντος τρέπεται σέ χτ: *κοιτάζω*>*κ'τάζου*>*χτάζου*.

στ) σ ήχηρό>ζ⁵. Τό σ έπηρέάζεται ήχητικά άπό τό γειτονικό ήχηρό: *συμπέθερος*—*συμπεθέρα*>*ζέθειρος*—*ζειθέρα*.

3. Μετάθεση συμφώνων

Η μετάθεση στο ιδίωμα τού Λαγκαδά περιορίζεται μόνο στο σύμφωνο ρ⁶: *κίτρνος*>*κίτιρνος*, *κιτρινάδα*>*κιτιρινάδα* (ίκτηρος), *πριόνι*>*πιριγιόν'*, *δρεπάνι*>*δριπάν'*, *στέργω*>*στρέγω*.

4. Άνομοίωση συμφώνων

α) Άνομοιωτική άλλοίωση

ρ—ρ>λ—ρ⁷: *περιστέρα*>*πιλιστέρα*, *Γρηγόρης*>*Γληγόρ'ς*, *γρήγορα*>*άγλήγορα*.

β) Άνομοιωτική άποβολή συμφώνου

Τό σ και τό ζ στις καταλήξεις -σης και -zeis άποβάλλονται άνομοιωτικά⁸: *νά ζήσης*>*νά ξήης*, *νά όργώσης*>*νά γουργώης*, *νά φεματίσης*>*νά ψματίης*, *νά πουλήσης*>*νά πουλήης*, *φονάζεις*>*φονάεις*, *διαβάζεις*>*διαβάεις*, *σφάζεις*>*σφάεις*.

γ) Άνομοιωτική άποβολή συλλαβής⁹: *συνενοοῦμαι*>*σοννουοῦμι*>*σοννουῦμι*, *σνονόματος*>*σ'νόματος*, *κοιμούσασταν*>*κ'μούσταν*, *ήσασταν*>*ήσταν*.

1. Ν. Π. Άνδριώτη, έ.ά., σ. 115.

2. Ν. Π. Άνδριώτη, έ.ά., σ. 115.

3. Ν. Π. Άνδριώτη, έ.ά., σ. 115.

4. Ν. Π. Άνδριώτη, Τό ιδίωμα τού Λιβισιού τής Λυκίας, σ. 48.

5. Δ. Ε. Τομπαΐδη, έ.ά., σ. 20.

6. Α. Γ. Τσοπανάκη, έ.ά., σ. 281 κ.έ. Ν. Π. Άνδριώτη, έ.ά., σ. 49. Δ. Ε. Τομπαΐδη, έ.ά., σ. 23 κ.έ.

7. Ν. Π. Άνδριώτη, έ.ά., σ. 50.

8. Ν. Π. Άνδριώτη, Τό γλωσσικό ιδίωμα τής Χαλκιδικής, «Μακεδονικόν Ήμερολόγιον», 1955, σ. 116. Δ. Ε. Τομπαΐδη, έ.ά., σ. 25. Α. Γ. Τσοπανάκη, έ.ά., σ. 282.

9. Α. Γ. Τσοπανάκη, έ.ά., σ. 282. Δ. Ε. Τομπαΐδη, έ.ά., σ. 25.

5. Ἀποβολή συμφώνων

α) Το υ γ

Στήν ἀρχή τῆς λέξης πρὶν ἀπὸ φωνῆεν¹: *γουρσοῦζης* > *οὔρσοῦης*, *γουρσοῦξικα* > *οὔρσοῦσ'κα*, *γιλέκο* > *ἰλέκ'*, *γυρεύω* > *ἰρεύον*.

Μέσα στη λέξη ἀνάμεσα σὲ φωνῆεντα²: *Χριστοῦγεννα* > *Χριστοῦῖνα*, *ἀνώγι* > *ἀνώϊ*, *κατόγι* > *κατόϊ*, *μαγειρεύω* > *μαγειρεύον*, *πανηγύρι* > *παναγίρι* > *παναῖρ'*, *πηγαῖνω* > *πιαῖνον*.

β) Το υ τ

Ὅταν μετὰ τὴν ἀποβολὴ τοῦ ἄτονου *ι* καὶ *ου* τὸ *τ* βρίσκεται ἀνάμεσα σὲ σύμφωνα ἀποβάλλεται³: *ζαλίστηκα* > *ζαλίστ'κα* > *ζαλίσ'κα*, *νηστικὸς* > *νηστ'κὸς* > *νησ'κός*, *ἀντρονπιάστηκα* > *ἀδρονπιάστ'κα* > *ἀδρονπιάσ'κα*, *μαζώχτηκα* > *μαζώχτ'κα* > *μαζώχ'κα*, *δάχτυλο* > *δάχτ'λου* > *δάχ'λον*, *δαχτυλίδι* > *δαχτ'λίδ'* > *δαχ'λίδ'*, *πέφτων* > *πέφτ'ν* > *πέφ'ν*.

Τὸ *τ* ἀποβάλλεται καὶ σὲ ὀρισμένες πτώσεις τοῦ ἄρσενικοῦ καὶ οὐδετέρου τῆς δεικτικῆς ἀντωνυμίας *αὐτός*⁴: *αὐτ'νοῦ* > *αὐ'νοῦ*, *αὐτ'νοί* > *αὐ'νοί*, *αὐτ'νοὺς* > *αὐ'νοὺς*, *αὐτ'νῶν* > *αὐ'νῶν*.

γ) Το υ χ

Μέσα στη λέξη ἀνάμεσα σὲ φωνῆεντα⁵: *ἀστόχησα* > *στόη'σα*, *ξαστόχησα* > *ξιστό'ησα*.

2. ΜΟΡΦΟΛΟΓΙΑ

Α'. ΟΝΟΜΑ

1. Τὸ ἄρθρο

Τὰ ἄρθρα εἶναι τρία: *οὐ* γιὰ τὸ ἄρσενικό, *ἠ* γιὰ τὸ θηλυκό καὶ *τοῦ* γιὰ τὸ οὐδέτερο γένος. Τὸ ἄρσενικό ἄρθρο *«ί»*⁶, ποὺ βρίσκομε σὲ ἄλλα βόρεια νεοελληνικά ἰδιώματα δὲν ὑπάρχει στὸ γλωσσικό ἰδιώμα τοῦ Λαγκαδά.

1. Α. Α. Παπαδοπούλου, ἑ.ἀ., σ. 32. Ν. Π. Ἀνδριώτη, Τὸ γλωσσικό ἰδιώμα τῆς παλιᾶς Θεσσαλονίκης, «Μακεδονικὸν Ἡμερολόγιον», 1958, σ. 145 κ.έ. Τοῦ ἰδίου, Τὸ ἰδιώμα τοῦ Λιβισιοῦ τῆς Λυκίας, σ. 52.

2. Α. Α. Παπαδοπούλου, ἑ.ἀ., σ. 32. Ν. Π. Ἀνδριώτη, Τὸ γλωσσικό ἰδιώμα τῆς παλιᾶς Θεσσαλονίκης, «Μακεδονικὸν Ἡμερολόγιον», 1958, σ. 145 κ.έ. Τοῦ ἰδίου, Τὸ ἰδιώμα τοῦ Λιβισιοῦ τῆς Λυκίας, σ. 52. Δ. Ε. Τομπαῖδη, ἑ.ἀ., σ. 21.

3. Ν. Π. Ἀνδριώτη, Τὸ γλωσσικό ἰδιώμα τῆς παλιᾶς Θεσσαλονίκης, «Μακεδονικὸν Ἡμερολόγιον», 1958, σ. 145, κ.έ. Α. Γ. Τσοπανάκη, ἑ.ἀ., σ. 282. Δ. Ε. Τομπαῖδη, ἑ.ἀ., σ. 22.

4. Α. Α. Παπαδοπούλου, ἑ.ἀ., σ. 75-76.

5. Α. Α. Παπαδοπούλου, ἑ.ἀ., σ. 35. Ν. Π. Ἀνδριώτη, Τὸ ἰδιώμα τοῦ Λιβισιοῦ τῆς Λυκίας, σ. 53.

6. Β. Δ. Φόρη, Τὸ ἄρσενικό ἄρθρο *ι* στὰ βόρεια νεοελληνικά ἰδιώματα, Κοζάνη

2. Ἡ κλίση τῶν ὀνομάτων

Οἱ πληθυντικοὶ τῶν ἀρσενικῶν ὀνομάτων σὲ -αῖοι παρουσιάζονται μὲ τὴ μορφὴ -οί, π.χ. οἱ κουμπαραῖοι—οἱ κουβαροί, οἱ νοικοκυραῖοι—οἱ νοικοκυροί, οἱ μισθωκλιαραῖοι—οἱ μισθωκλιοί, οἱ τσιαπλιακαῖοι—οἱ τσιαπλιακοί.

Ἡ γενικὴ πτώση ἐκφράζεται περιληπτικὰ μὲ τὴν πρόθεση ἀπὸ καὶ αἰτιατικῆ¹, π.χ. τσακίσι τοῦ χιροῦλλ' ἀπ' τῆ στάμνα, ἀντὶ τῆς στάμνας, τοῦ σαμάρ' ἀπ' τοῦ γαδούρ', ἀντὶ τοῦ γαῖδουριοῦ, τοῦ νιρὸ ἀπ' τῆ βρογχή, ἀντὶ τῆς βροχῆς, τὰ ροῦχα ἀπ' τὰ πιδιά, ἀντὶ τῶν παιδιῶν.

3. Οὐσιαστικά

Ἄρσενικά

	Σὲ -ὸς		Σὲ -ος		Σὲ -ος	
			Ἐνικός ἀριθμὸς			
Ἄν.	οὐ	ἀδιρφὸς	οὐ	κουβάρους	οὐ	ἄνθρουπους
Αἰτ.	τοὺν	ἀδιρφὸ	τοὺν	κουβάρου	τοὺν	ἄνθρουπου
			Πληθυντικός ἀριθμὸς			
Ἄν.	οἱ	ἀδιρφοί	οἱ	κουβαροί	οἱ	ἄνθρῶπ'
Αἰτ.	τ'ς	ἀδιρφοί	τ'ς	κουβαροί	τ'ς	ἄνθρῶπ'
	Σὲ -ῆς		Σὲ -ης		Σὲ -ης	
			Ἐνικός ἀριθμὸς			
Ἄν.	οὐ	μαῖταπτηῆς	οὐ	βακάλ'ς	οὐ	νοικονκύρ'ς
Αἰτ.	τ'	μαῖταπτηῆ	τ'	βακάλ'	τ'	νοικονκύρ'
			Πληθυντικός ἀριθμὸς			
Ἄν.	οἱ	μαῖταπτηῆδεις	οἱ	βακάλ'δεις	οἱ	νοικονκυροί
Αἰτ.	τ'ς	μαῖταπτηῆδεις	τ'ς	βακάλ'δεις	τ'ς	νοικονκυροί
	Σὲ -ᾶς		Σὲ -ἔς			
			Ἐνικός ἀριθμὸς			
Ἄν.	οὐ	βασιλιάς	οὐ	βαχτσῆς		
Αἰτ.	τοὺν	βασιλιά	τ'	βαχτσῆ		

1956, Α. Ι. Θ α β ῶ ρ η, Ἡ προέλευση τοῦ ἀρσενικοῦ ἄρθρου *i* τῶν βορείων νεοελληνικῶν ἰδιωμάτων, «Ἑλληνικά», τ. 16 (1958-59), σ. 189 κ.ε. Ν. Π. Ἄ ν δ ρ ῖ ῶ τ η, ἔ.α., σ. 60. Α. Α. Π α π α δ ο π ο ὄ λ ο υ, ἔ.α., σ. 50, Δ. Ε. Τ ο μ π α ῖ δ η, ἔ.α., σ. 28.

1. Ν. Π. Ἄ ν δ ρ ῖ ῶ τ η, Τὸ γλωσσικὸ ἰδιώμα τῆς Χαλκιδικῆς, «Μακεδονικὸν Ἡμερολόγιον», 1955, σ. 113 κ.ε. Α. Γ. Τ σ ο π α ν ᾶ κ η, ἔ.α., σ. 298.

Πληθυντικός ἀριθμός

Ὅν.	οἱ	βασιλιάδεις	οἱ	βαχτῆέδεις
Αἰτ.	τ'ς	βασιλιάδεις	τ'ς	βαχτῆέδεις

Θηλυκά

	Σὲ -ὰ		Σὲ -α		Σὲ -α	
			Ἐνικός ἀριθμός			
Ὅν.	ἡ	χαρὰ	ἡ	γιοῦφτσα	ἡ	πέρδικα
Αἰτ.	τ'	χαρὰ	τ'	γιοῦφτσα	δ'	πέρδικα

Πληθυντικός ἀριθμός

Ὅν.	οἱ	χαρῆς	οἱ	γιοῦφτσις	οἱ	πέρδικις
Αἰτ.	τ'ς	χαρῆς	τ'ς	γιοῦφτσις	τ'ς	πέρδικις

	Σὲ -ῆ		Σὲ -ῆ	
			Ἐνικός ἀριθμός	
Ὅν.	ἡ	βροσχῆ	ἡ	ράχ'
Αἰτ.	τ'	βροσχῆ	δ'	ράχ'

Πληθυντικός ἀριθμός

Ὅν.	οἱ	βροσχῆς	οἱ	ράχις
Αἰτ.	τ'ς	βροσχῆς	τ'ς	ράχις

Οὐδέτερα

	Σὲ -ὶ		Σὲ -ι		Σὲ -ὸ	
			Ἐνικός ἀριθμός			
Ὅν.	τὸν	πιδὶ	τὸν	τραπέζι'	τὸν	ἀγὸ
Αἰτ.	τὸν	πιδὶ	τὸν	τραπέζι'	τὸν	ἀγὸ

Πληθυντικός ἀριθμός

Ὅν.	τὰ	πιδιὰ	τὰ	τραπέζια	τ'	ἀγὰ
Αἰτ.	τὰ	πιδιὰ	τὰ	τραπέζια	τ'	ἀγὰ

	Σὲ -ο		Σὲ -ο	
			Ἐνικός ἀριθμός	
Ὅν.	τὸν	μήλον	τὸν	ἄλονγον
Αἰτ.	τὸν	μήλον	τὸν	ἄλονγον

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

Ὅν.	τὰ μῆλα	τ' ἄλουγα
Αἰτ.	τὰ μῆλα	τ' ἄλουγα

4. Ἐπίθετα

Τὰ ἐπίθετα κλίνονται ὅπως καὶ τὰ ἀντίστοιχα στὴν κατάληξη οὐσιαστικά.
Οἱ καταλήξεις στὰ τρία γένη τῶν ἐπιθέτων:

Σὲ -ός: οὐ καλός, ἢ καλή, τοῦ καλό· οὐ παχίος, ἢ παχιά, τοῦ παχιοῦ.
Σὲ -ος: οὐ ἀσμένιος, ἢ ἀσμένια, τοῦ ἀσμένιου· οὐ φρόνιμος, ἢ φρόνιμ', τοῦ φρόνιμου.

5. Ἀριθμητικά

ἕνας	μνιά	ἕνα
ἕναν	μνιά	ἕνα
δγιο,		
τρεις		τρία
τέσσιρ'ς		τέσσιρα,
πέδι, ἕξ, ἰφτά, οὐχτώ, ἰνιά, δέκα.		

Ἐκτός ἀπὸ τὸ ἕνας ποὺ σχηματίζει αἰτιατικὴ ἕναν, ὅλα τὰ ἄλλα ἀριθμητικά εἶναι ἄκλιτα¹, π.χ. ἕνα χρονοῦ, τρία χρονοῦ, τέσσιρα χρονοῦ.

6. Ἀντωνυμίες

α) Π ρ ο σ ω π ι κ ῆ ς

α' πρόσωπο	β' πρόσωπο
Ἐνικὸς ἀριθμὸς	
ἰγώ	σύ
μ', ἰμ' ἢ (οὐμ)	σ', ἰσ'
ἰμένα, μένα	σιένα

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

ἰμεῖς	ἰσεῖς
—	—
μᾶς	σᾶς

1. Ν. Π. Ἀνδριώτη, Τὸ γλωσσικὸ ἰδίωμα τῆς παλιᾶς Θεσσαλονίκης, «Μακεδονικὸν Ἡμερολόγιον», 1958, σ. 145 κ.ἑ.

β) Κτητικὲς

θ'κόζ σὸμ'	θ'κή μ'	θ'κό μ'
θ'κόζ σ'	θ'κή σ'	θ'κό σ'
θ'κόζ τ', τ'ς	θ'κή τ', τ'ς	θ'κό τ', τ'ς
θ'κοί (-ές, -ά) μας	θ'κοί σας	θ'κοί τ'ς

γ) Δειχτικὲς

αὐτός	αὐτ'νή	αὐτό
αὐτοῦ	αὐτ'νής	αὐτοῦ
αὐτόν	αὐτ'νή	αὐτό
αὐνοί	αὐτ'νές	αὐτά
αὐτῶν	αὐτῶν	αὐτῶν
αὐνοὺς	αὐτ'νές	αὐτά
'κείνου	'κείν'	'κείνου
'κ'νοῦ	'κ'νής	'κ'νοῦ
'κείνον	'κείν'	'κείνου
'κ'νοί	'κείνις	'κείνα
'κῶν	'κῶν	'κῶν
'κ'νοὺς	'κείνις	'κείνα
τέτοιους	τέτοια	τέτοιου
—	τέτοιαις	—
τέτοιον	τέτοια	τέτοιου
τέτχ'	τέτχις	τέτοια

δ) Ἐρωτηματικὲς

Τ'νούς. Ἡ γενικὴ τοῦ ἄρσενικοῦ τῆς ἀντωνυμίας *τίς; τίνος>τίνους>τ'νούς.*

Τ'νής. Ἡ γενικὴ τοῦ θηλυκοῦ.

Πόταπος—πόταπη—πόταπον. Μὲ τὴ σημασία τοῦ ποῖός τις, ὁποῖός τις.

Πχιός — πχιὰ — πχιό.

ε) Ἀόριστες

Κανένας κ'μινιά, ὄλοι. Ἡ κατάληξη τοῦ *ἐκείνοι* μεταδόθηκε ἀναλογικὰ στὴν ἀντωνυμία *ὄλοι*¹.

1. Ν. Π. Ἀνδριώτης, Τὸ γλωσσικὸ ἰδιώμα τῆς Χαλκιδικῆς, «Μακεδονικὸν Ἡμερολόγιον», 1955, σ. 113 κ.ε..

στ) Ἄναφορικὲς

Ἔοσοι. Ἡ κατάληξις τοῦ *ἐκεῖνοι* μεταδόθηκε ἀναλογικὰ καὶ στὴν ἀνω-
νομία *ἄσοι*¹.

Β'. ΡΗΜΑ

1. Αὔξηση

Ἐπάρχει ἡ συλλαβική, ἢ τονούμενη. Καὶ εἶναι ὅπως στὴν κοινὴ μὲ τὸ
ε (*ἔπιζα, ἔγραφα, ἔκουφα*) ἢ κατ' ἀναλογία τῆς χρονικῆς μὲ τὸ *η* (*ἦπινα,*
ἦφιρα, ἦλιγα).

Ἡ χρονικὴ αὔξηση εἶναι σπάνια καὶ βρίσκεται σὲ ρήματα ποῦ εἶναι
κοινὰ (*ἦρταν, ἦρχονταν*)².

2. Ἡ κλίση τοῦ ρήματος

Τὸ *α'* πληθυντικὸ πρόσωπο τοῦ ἐνεργητικοῦ παρατατικοῦ καὶ ἀορίστου,
καθὼς καὶ τὸ *α'* πληθυντικὸ τοῦ παθητικοῦ ἐνεστώτα, παρατατικοῦ καὶ μέλ-
λοντα τονίζεται στὴν ἀντιπροπαραλήγουσα, χωρὶς νὰ ἀναπτύσσεται δευτε-
ρος τόνος: *ἐπιζαμι, ἐπιξαμι, ζαλίζομιστι, ζαλίζομασταν, ἔκλουθαμι,*
ἔδουναμι, ἄπλουναμι, χαιρίζομιστι, γράφομιστι.

Ὁ μέλλοντας τοῦ ρήματος *πηγαίνω* εἶναι πάντοτε διαρκῆς: Τὴν Τρίτ'
θὰ *παλίνου* στοῦ *παζάρ'* ἀντὶ θὰ *πάου*.

3. Ρήματα

α) Βοηθητικὰ

Ἐνεστώτας		Παρατατικὸς	
<i>ἔχου</i>	<i>εἶμι</i>	<i>εἶχα</i>	<i>ἦμαν</i>
<i>ἔεις</i>	<i>εἶδῖ</i>	<i>εἶχῖς</i>	<i>ἦσαν</i>
<i>ἔχ'</i>	<i>εἶνι</i>	<i>εἶχι</i>	<i>ἦταν</i>
<i>ἔχουμι</i>	<i>εἶμαδτι</i>	<i>εἶχαμι</i>	<i>ἦμασταν</i>
<i>ἔχῖτι</i>	<i>εἶδῖτι</i>	<i>εἶχῖτι</i>	<i>ἦσ'ταν</i>
<i>ἔχουν</i>	<i>εἶνι</i>	<i>εἶχαν</i>	<i>ἦταν</i>

β) Βαρύτονα

Ἐνεργητικὴ φωνὴ

Ἐοριστικὴ

Ἐνεστώτας	Παρατατικὸς	Μέλλοντας ἐξακολουθητικὸς
<i>παίζου</i>	<i>εἶπιζα</i>	θὰ <i>παίζου</i>

1. Ν. Π. Ἀνδριώτη, ἔ.ἀ., σ. 113 κ.ἑ.

2. Α. Α. Παπαδοπούλου, ἔ.ἀ., σ. 87. Α. Γ. Τσοπανάκη, ἔ.ἀ., σ. 288, Δ. Ε. Τοματίδη, ἔ.ἀ., σ. 33.

παί'ειζ	ἐπιζεις	θά παί'ειζ
παίζ'	ἐπιξι	θά παίξ'
παίζουμι	ἐπιξαμι	θά παίζουμι
παίξ'τι	ἐπιξ'τι	θά παίξ'τι
παίξ'ν	ἐπιξαν	θά παίξ'ν

Μέλλοντας συνοπτικός ἘΑόριστος

θά παίξου	ἐπιξα
θά παίξ'ς	ἐπιξεις
θά παίξ'	ἐπιξι
θά παίξουμι	ἐπιξαμι
θά παίξ'τι	ἐπιξ'τι
θά παίξ'ν	ἐπιξαν

Προστακτική

Μετοχή

Ἐνεστώτας	ἘΑόριστος	Γιά ὄλους τοὺς χρόνους καί τὰ πρόσωπα:
παίξ'	παίξι	παίξουδας
ἄς παίξ'	ἄς παίξ'	
παίξ'τι	παίξ'τι	
ἄς παίξ'ν	ἄς παίξ'ν	

Μέση Παθητική φωνή

ἘΟριστική

Ἐνεστώτας	Παρατατικός	Μέλλοντας ἐξακολουθητικός
ζαλίξουμι	ζαλίξουμαν	θά ζαλίξουμι
ζαλίξισι	ζαλίξουσας	θά ζαλίξισι
ζαλίξιτι	ζαλίξουδαν	θά ζαλίξιτι
ζαλίξουμιστι	ζαλίξουμασταν	θά ζαλίξουμιστι
ζαλίξιστι	ζαλίξουσταν	θά ζαλίξιστι
ζαλίξουδι	ζαλίξουδαν	θά ζαλίξουδι

Μέλλοντας συνοπτικός ἘΑόριστος

θά ζαλιστῶ	ζαλίσ'κα
θά ζαλιστεῖς	ζαλίσ'κας
θά ζαλιστεῖ	ζαλίσ'κει
θά ζαλιστοῦμι	ζαλίσ'καμι
θά ζαλιστῆτι	ζαλίσ'κατι
θά ζαλιστοῦν	ζαλίσ'καν

Προστακτικὴ		Μετοχὴ	
Ἐνεστώτας	Ἀόριστος	ζαλ'σμένους	ζαλ'σμέψ', ζαλ'σμένον
ᾶς ζαλίξιτι	ᾶς ζαλιστεῖ		
ζαλίξιστι	ζαλιστήτι		
ᾶς ζαλίζονδι	ᾶς ζαλιστοῦν		

γ) Περισπόμενα

Παθητικὴ φωνή

Ὀριστικὴ

Ἐνεστώτας	Παρατατικὸς	Μέλ. ἐξακοιλ.	Μέλ. συνοπ.	Ἀόριστος
θ'μοῦμι	θ'μοῦμαν	θα θ'μοῦμι	θα θ'μηθῶ	θ'μήθ'κα
θ'μᾶσι	θ'μοῦσαν	θα θ'μᾶσι	θα θ'μηθεῖς	θ'μήθ'κισ
θ'μᾶτι	θ'μοῦδαν	θα θ'μᾶτι	θα θ'μηθεῖ	θ'μήθ'κι
θ'μούμιστι	θ'μούμασταν	θα θ'μούμιστι	θα θ'μηθοῦμι	θ'μ'θήκαμι
θ'μᾶστι	θ'μούσασταν	θα θ'μᾶστι	θα θ'μηθητι	θ'μ'θήκιστι
θ'μοῦδι	θ'μοῦδαν	θα θ'μοῦδι	θα θ'μηθοῦν	θ'μ'θήκαν

Προστακτικὴ

Ἐνεστώτας	Ἀόριστος
θ'μᾶσι	θ'μήθ'κι
ᾶς θ'μᾶτι	ᾶς θ'μηθεῖ
θ'μᾶστι	θ'μηθητι
ᾶς θ'μοῦδι	ᾶς θ'μηθοῦν

4. Ἀκλιτα

α) Προθέσεις

ὄι, γιά, ὤς, μί, χῶρ'ς, δίχους, ἴδαμι, παρά, ἰξόν.

β) Ἐπιρρήματα

Χρονικά: ἀγγλήγορα, σήμιρα, τώρα, πόψι, ἱπροηχτές, πέροσ', ὄστιρα, ταχιά, ν'ἄλλ', κόμ' τ'ν' ἄλλ', ἀρχτίρα, ἰχτές, μάνι-μάνι.

Τοπικά: σαπέρα, σακεῖ, μακρά, ἀπάν', σαδῶ, σακάτ', σαπάν', τρονούρ, καρσί, δονναμάς.

Τροπικά: ἔτσ' κι ἔτσῶ, ὄμουρα, καλά, ἄλλιῶς, μάξους, ταμάμ, ποργάλια.

Ποσοτικά: κάουσον, καθόσιτσικον, πολύ, λίγον, ἴτς, βάρμι.

Βεβαιωτικά: χαλίσκα (ἀληθινά), μούτλακ (σίγουρα, δίχως ἄλλο).

γ) Σύνδεσμοι

κί, νά, γιατί, δάματι, γάλιπα (ǽρα), γιά νά, ǽτζβα (ǽραγε).

δ) Ἐπιφωνήματα

Κλητικά: *μονρή, βρέ, ̑ρ.*

Θαυμαστικά: *ǽ!*

Λυπητερά: *ǽμάν! οὔβα.*

Εὐχή: *κέσκι.*

5. Παραγωγή

Παράγωγα οὐσιαστικά

1. Διάφορα

α) -ινός, -ιώτ'ς.

Πατριδωνυμικά: *Σωχός*¹ — *Σουχινός* — *Σουχ'νός*, *Βισόκα*² — *Βισουκινός* — *Βισουκ'νός*, *Ντρουμίγκλαβα*³ — *Ντρουμιγκλαβινός* — *Δομιμγλαβ'νός*, *Μπάλτζια*⁴ — *Βαλτζινός*, *Καβαλάρι*⁵ — *Καβαλαρινός* — *Καβαλαρ'νός*, *Αἰβάτ*⁶ — *Αἰβατ'νός*, *Αρακλή*⁷ — *Αρακληρός*, *Λαϊνός*⁸ — *Λαϊνιώτ'ς*, *Χρυσανγή*⁹ — *Χρυσανγιώτ'ς*.

β) -σύνη: *γερός* — *γερουσέν'*, *καλός* — *καλουσέν'*.

2. Ὑποκοριστικά

Ἡ ἐπικρατέστερη ὑποκοριστική κατάληξη εἶναι -οῦδ' καὶ -οῦδα¹⁰.

α) -οῦδ': Ἀπὸ οὐσιαστικά: *οῦδάς*—*οῦδούδ'*, *βαράκι* — *βαρακούδ'*, *χ'λιάρι* — *χ'λιαρούδ'*, *πηρούνι* — *πηρουνούδ'*, *τσ'κάλι* — *τσ'καλούδ'*, *τσιρόνι* — *τσιρουνούδ'*, *γουτζιάρι* — *γουτζιαρούδ'*, *γριβάδι* — *γριβαδούδ'*, *πιρκί* — *πιρκούδ'*, *πιδί* — *πιδούδ'*, *σπίτι* — *σπιτούδ'*.

β) -οῦδα: *λάτκα* — *λατκούδι*, *σφόρκα* — *σφορκούδα*, *ψυχή* — *ψυχούδα*,

1. Σωχός, κωμόπολη τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης.

2. Βισόκα, τώρα Ὅσσα, χωριὸ τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης.

3. Ντρουμίγκλαβα, τώρα Δρυμός, χωριὸ τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης.

4. Μπάλτζια, τώρα Μελισσοχώρι, χωριὸ τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης.

5. Καβαλάρι, χωριὸ κοντὰ στὸ Λαγκαδᾶ.

6. Αἰβάτ, τώρα Λιτή, χωριὸ τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης.

7. Αρακλή, τώρα Ἡράκλειο, χωριὸ κοντὰ στὸ Λαγκαδᾶ.

8. Λαϊνός, χωριὸ τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης.

9. Χρυσανγή, χωριὸ κοντὰ στὸ Λαγκαδᾶ.

10. Ν. Π. Ἀνδριώτη, Τὸ γλωσσικὸ ἰδίωμα τῆς παλιᾶς Θεσσαλονίκης, «Μακεδονικὸν Ἡμερολόγιον», 1958, σ. 145 κ.έ.

βάρα — *βαρούδα*, *βουτά* — *βουτουδά*, *δριθα* — *οὔριθουδά*, *κόχη* — *κουχούδα*, *Φανή* — *Φανούδα*.

γ) *-ίτσα*: *Καλλιόπη* — *Καλλιουπίτσα*, *Ἀγλαῖα* — *Ἀγλαίτσα*, *Μαρία* — *Μαρίτσα*, *Ἑλένη* — *Λινίτσα*, *Εὐαγγελία* — *Βαγγιλίτσα*.

Παράγωγα ἐπίθετα

-ιάρ'ς: *μαράζι* — *μαραζιάρ'ς*, *σπλήγα* — *σπληνιάρ'ς*, *μεθύσι* — *μιθουκλιάρ'ς*, *σάλιο* — *σαλιάρ'ς*.

-ικός: *γνώμη* — *γνουμ'ικός*, *γνώση* — *γνουσ'ικός*, *νηστεία* — *νησ'ικός*, *πάστρα* — *παστρικός*, *πνέμα* — *πνυματ'ικός*.

Παράγωγα ρήματα

Ἐκὸς οὐσιαστικῶς

α) σὲ *-ιάζον*: *βαβάξ* — *βαβακιάζον*.

β) σὲ *-ίζον*: *ἀράδα* — *ἀραδίζον*, *βίγλα* — *βιγλίζον*.

6. Σύνθεση

Προσδιοριστικῶς σύνθετα

α) Οὐσιαστικῶς μὲ πρῶτο συνθετικὸ οὐσιαστικὸ: *πράσα* — *πίτα* > *πρασόπιτα*, *πράσα* — *κεφτέδες* > *πρασουκιφτέδες*, *κολοκύθια* — *πίτα* > *κουλουκῆθία*, *ἄλωνι* — *πέτρα* > *ἀλινόπιτρα*, *τσιρόνια* — *πίτα* > *τσιρονονόπιτα*, *μάτι* — *φύλλο* > *ματόφυλλον*, *ὄνεμος* — *ζάλη* > *ἀναμουζάλη*, *κλαδί* — *κοπή* > *κλαδουκόπος*, *τσαλι* — *κοπή* > *τσαλουκόπος*.

β) Μὲ πρῶτο συνθετικὸ ἐπίθετο: *μαυρομάτσα* (μαυρομάτα), *ἀγριουχτάζον*, *Χριστούϊννα*, *προουτούϊννα*, *πολυχρουνημένους*, *χρυσουκέντητους*, *ἰλουγιουρνάου* (δλο γυρνάω).

γ) Μὲ πρῶτο συνθετικὸ ἐπίρρημα: *δαπάν'*, *δακάτ'*, *δαδῶ*, *δακεῖ*, *δαπέρα*.

Μὲ πρῶτο συνθετικὸ πρόθεσι:

σύν: *σνόματος* (συν-ονόματος), *σνδεύουμι* (συνδέομαι, μνηστεύομαι), *σνδιμένους*.

πρό: *προσανάμα*, *προλαβαίνου*, *προφταίνου*, *προσκαλῶ*, *προυκάμνον*.
 ξί: *ξικόπινα* (ξέκοπινα), *ξικαϊάζον* (κρυώνω πολύ), *ξικονπρίσκα* (ξεπρίστηκε), *ξικατόθ'κα* (καταστράφηκα τέλεια), *ξαγόρασμα* δὲν ἔχει (δὲν ἀγοράζεται), *ξικαδαλώνου* (βγάζω τὸ μάνταλο), *ξικυρνῶ* (ξανανιώνω), *ξέχουρα* (χωριστά), *ξιστόησα* (ξέχασα), *ξικουσταίνου* (ξεκουράζομαι).

ἀνά: *ἀνήμιρα*, *ἀνάβραδα*, *ἀνασκουθῶθ'κα*, *ἀνήμιρον*,

κατά: *κατασκουρπίζον*, *κατασπαράζον*, *κατακόπινα*, *καταστράφ'κα*, *κατάχέσκα*, *κατατρυπήθ'κα*, *καταπλακῶθ'κα*.

παρά: *παραμανρομάτσα* (παραμανρομάτα), *παραδέρον*, *παραχώνον*, *παραπαίρον*, *παρακάμον*, *παραλόρτ'*.
περί: *περιπλεγμέν'*.

3. ΣΥΝΤΑΞΗ

Οί συντακτικῆς ἰδιορρυθμίης τοῦ ἰδιώματος τοῦ Λαγκαδά εἶναι πολὺ λίγες. Σημειῶνω τῆς κυριώτερες.

1. Χρησιμοποιεῖ τὸ θηλυκὸ τύπο τῆς προσωπικῆς ἀντωνυμίας, ἀντὶ τοῦ ἀρσενικοῦ στή γενική¹: *π.χ. τὸν εἶδα κι τ'ς τοῦτα, τὸν βρῆκα κι τ'ς τῶ-δουσα*.

2. Στῆ θέση τῆς ἀρχαίας δοτικῆς γιὰ τὴν ἔκφραση τοῦ ἔμμεσου ἀντικειμένου ἐπικράτησε ἡ αἰτιατική²: *τὸν ψιμάτ'σα, τὸν εἶπα, μὲ δίν'ς*.

3. Τὰ ῥήματα ποὺ στὴν κοινὴ νεολληνικὴ συντάσσονται μὲ τὴ γενική τῆς προσωπικῆς ἀντωνυμίας ἐδῶ συντάσσονται μὲ τὴν αἰτιατική³: *ὄι λέου* (ἀντὶ σοῦ λέγω), *ὄι δίνου* (ἀντὶ σοῦ δίνω), *ὄι κάνου* (ἀντὶ σοῦ κάνω), *ὄι εἶπα* (ἀντὶ σεῦ εἶπα), *ὄι οὔμιλω* (ἀντὶ σοῦ ὀμιλῶ).

4. ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

Α	
<i>ἀ γ έ λ̄</i> ἦ, ἀγέλη, ἀρχ. ἀγέλη· <i>σὺρ'</i> τοὺ <i>μαλάξ'</i> σ'ν ἀγέλ'.	<i>ἀ γ ρ ι δ ἄ</i> ἦ, τὸ δοκάρι, πάτερο τῆς στέγης· δὲ <i>ὄι κομάσον</i> ἀπ' ν' <i>ἀγριδά</i> .
<i>ἀ γ ι ἄ ρ'</i> τοῦ, ἔλεγχος μὲ ἀντιπαρα- βολή· τουρκ. <i>ayar</i> .	<i>ἀ γ λ ή γ ο υ ρ α</i> , ἐπίρρ., γρήγορα.
<i>ἀ γ ε ι ὀ</i> τοῦ, ἀρχ. ἀγγεῖον· <i>φέρι μι</i> τ' ἀγεῖό.	<i>ἀ γ ρ α</i> , ἄγουρα· <i>ἄγρα εἶνι</i> τὰ στα- φύλια σας.
<i>ἀ γ ί δ α</i> ἦ, ἀρχ. ἀκίς· <i>μὲ βῆκι μιὰ ἀ-</i> <i>γίδα</i> στοὺ δάχ'λον.	<i>ἀ γ ρ ι ἄ δ α</i> ἦ, εἶδος χόρτου.
<i>ἀ γ λ η σ ι ἄ</i> ἦ, ἐκκλησία· <i>πάει σ'ν</i> <i>ἀγλησιά</i> .	<i>ἀ γ ρ ι δ α</i> ἦ, τὸ ἄγουρο σταφύλι.
<i>ἀ γ ο υ ν ή</i> ἦ, ἐγγονή· δὲ <i>πααίνου</i> σ'ν <i>ἀγονή μ'</i> .	<i>ἀ γ ρ ι ο υ χ τ ἄ ζ ο υ</i> , ἀγριοκοιτάζω.
	<i>ἀ γ ρ ο ι κ ῶ</i> , τὸν ἀγροίκηση.
	<i>ἀ γ ῦ ρ ι φ τ ο υ ς</i> , ἀγύρευτος· <i>στοὺν</i> <i>ἀγύριφτον νά πᾶς</i> .
	<i>ἀ γ ῦ ρ '</i> σ τ ο υ ς, ἀγύριστος· <i>ἀγύρ'-</i>

1. Ν. Π. Ἀνδριώτη, Τὸ γλωσσικὸ ἰδιῶμα τῆς παλιᾶς Θεσσαλονίκης, «Μακεδο-
νικὸν Ἡμερολόγιον», 1958, σ. 145 κ.έ.

2. Ν. Π. Ἀνδριώτη, ἔ.α., σ. 145.

3. Ν. Π. Ἀνδριώτη, Τὸ γλωσσικὸ ἰδιῶμα τῆς Χαλκιδικῆς, «Μακεδονικὸν Ἡμε-
ρολόγιον», 1955, σ. 113 κ.έ.

- στον κινάλλ' ἔχ'.
- ἀ γ ώ ι τ ό, κόμιστρον, ἀρχ. ἀγώγιον· τ' ἀγώτ' ξυπνάει τὸν ἀγουριάτ' (παροιμ.).
- ἀ δ ε ι á ζ ο υ, 1) κενώνω, 2) εὐκαιρῶ· δὲν ἄδειασα νὰ ἔρτον.
- ἀ δ ρ ύ ς, τραχύς, ἀρχ. ἄδρός· ἀδρὸν εἶνι τὸν μαλλί.
- ἀ ζ á λ' ἤ, ἀνθρακιά· νὰ πάρον λήγ' ἀζαλούδα ἀπ' τὸν οὐτζάκι σ'· ἄ ξ ι φ τ ο υ ς, ἄξευκτος· ἄξιφτον εἶνι τὸν τάϊ.
- ἀ κ ό λ λ α ἤ, φύλλο χαρτιοῦ, ἰταλ. colla· πάρι μι μιὰ ἀκόλλα, βρεῖ πιδί μ'.
- ἀ κ ο υ λ ν ῶ, κολλῶ, ἀρχ. κολλῶ.
- ἀ λ α φ ρ α ί ν ο υ, ἐλαφρύνω· ξαλάφρουσι οὐ ἄρροστος.
- ἀ λ έ τ ι ρ του, ἄλετρι.
- ἀ λ λ ι ῶ ς, ἐπίρρ., 1) με ἄλλον τρόπο, 2) εἰ δὲ μή· πὲ ἔτς, ἀλλιώς πᾶς χαμένους.
- ἀ λ λ ι ῶ τ' κ ο υ ς, ἐπίθ., ἀπὸ τὸ ἐπίρρ. ἀλλέως.
- ἀ λ λ ο ί θ ο υ ρ ο υ ς οὐ, ἀλλοίθωρος.
- ἀ λ' β ί ζ ο υ μ ι, μοῦ ἄρέσει πολὺ· ἀλ' βίστηκε τὰ νιάτα του καὶ τῆ παλικαριά του.
- ἀ λ' ν ό π ι τ ρ α ἤ, κυλινδρική πέτρα πού ἀλώνιζαν τῆ σίκαλη καὶ τὰ κουκιά.
- ἀ λ υ π ο ὦ μ ι, λυποῦμαι.
- ἄ λ υ τ ο υ ς, ἐπίθ., ἀρχ. ἄ-λυτος· ἄλυτον τὸν ἔχον τὸν τάϊ.
- ἀ μ á ν!, ἐπιφών., τουρκ. aman· ἔλεος γιὰ ὄνομα τοῦ θεοῦ.
- ἀ μ α ν έ τ του, ἐνέχυρο· τουρκ. emanet.
- ἀ μ α ν έ ς οὐ, τραγοῦδι.
- ἀ μ ί λ' τ ο υ ς, ἐπίθ., ἀμίλητος.
- ἀ β á ρ α ἤ, μοχλὸς πόρτας, ἰταλ. barra.
- ἀ β á ρ' του, χῶρος πού ἀποθηκεύονται τὰ δημητριακά.
- ἀ β έ λ' του, ἀμπέλι, ἀρχ. ἀμπέλιον.
- ἀ β ο υ δ ῶ, ἐμποδίζω· ἀβονδήθ' κικι ἐπισί.
- ἀ ν á θ ι μ α του, ἀνάθεμα· στ' ἀνάθημα νὰ πᾶς.
- ἀ ν α κ α τ ο υ σ ι á ἤ, ἀνωμαλία, ταραχή· τί ἀνακατοσιές ἔχικι;
- ἀ ν α μ ο υ ζ á λ' ἤ, ἀνεμοζάλη.
- ἀ ν á π ο υ δ ο υ ς, ἐπίθ., ἰδιότροπος· ἀναπόδιασι τὸν πιδί.
- ἀ ν έ μ' ἤ, ἀνέμη πού μαζεύει τὸ νῆμα.
- ἀ ν ή μ ι ρ ο υ ς, ἐπίθ., ἀνήμερος, ἀρχ. ἀν-ήμερος, ἄγριος· θηροῖον ἀνήμιρον εἶνι.
- ἀ δ έ τ' του, ἔθιμο· τουρκ. adet· τῶχουμι ἀδέτ'.
- ἀ δ ρ έ π ο υ μ ι, ἐντρέπομαι, ἀρχ. ἐν-τρέπομαι.
- ἀ δ ρ ο ν η ἤ, ἐντροπή, ἀρχ. ἐντροπή.
- Κι ἂν σοῦ φίλησι βρεῖ κόρη μ' τί κατάλαβες;
- Δὲν κατάλαβα μούρ' μάνα μ', ἀδρουσιάσ'κα.
- ἀ ν' ψ ό ς οὐ, ἀνιψιός, ἀρχ. ἀνεψιός.
- ἀ ν ώ ἱ του, ἀνώγι, ὁ ἡμιπαιθριος ὑπόστυλος χῶρος τοῦ ὀρόφου· ἀνέβασι γαρέκλα στ' ἀνώϊ.
- ἀ ξ á δ ε ρ ρ ο ς οὐ, ἐξάδελφος, ἀρχ. ἐξ-άδελφος.
- ἄ ξ έ ς ο υ ς, ἐπίθ., ἀρχ. ἄξιος.
- ἀ ο ύ τ ῶ' του, καρότο.
- ἀ π α ρ á λ λ α χ τ ο υ ς, ἐπίθ., ἀπαράλλαχτος.
- ἀ π ο υ κ ρ á ἤ, ἀποκριά· 'πόφι εἶν'

ἀπονκρές.
 ἀποβλιάννα ἢ, τὸ χέρσο χωράφι.
 τὶς β'νιές και τὶς κομπορές τὶς
 ρίχνομι ὄξον στὶς ἀπουλιάνις.
 ἀποβλῶ, ἀπολύω· ἀποβλῶ τὴν
 ἀγιλάδα.
 ἀποβρορίχνο, ἀπορρίχνω, ἀρχ.
 ἀπο-ρρίπτω· τ' ἀπόροξ'ξι ἢ Ρίν-
 κων τοῦ πιδί.
 ἀποβστονομώνον, ἀποστομώνον.
 ἀποβχτῶ, ἀποχτῶ· ν' ἀποχτήγης
 κείνον ποῦ ἀποθ'μῆγης.
 ἀράδα ἢ, σειρά· πιάσον στὴν
 ἀράδα.
 ἀραδιάζον, ἀραδιάζω, βάζω στὴ
 σειρά· ἀραδιάζον τὰ ψομιά.
 ἀραδίζον, περνῶ συχνά ἢ συνε-
 χῶς ἀπὸ ἓνα μέρος· τί ἀραδίζ'·
 αὐτός;
 ἀραθυμῶ, ἐπιθυμῶ· κιό εἶχον
 νὰ δ' δρωῖ κι δ' ἀραθύμ'σα.
 ἀράπ', λένε τὸ ἄλογο μὲ τὸ μαῦρο
 χρῶμα.
 Ἀράπ'ς οὐ, Ἀράπης.
 ἀράπ' δ'οββαρί, ἀράπικος τοῖ-
 χος, λάσπη μὲ ἄχυρο ρίχγεται
 σὲ καλούπια μὲ διαστάσεις 2×1,
 50 μ.
 Ἀρβανίτ'ς οὐ, Ἀρβανίτης.
 ἀργαλειός οὐ, ἀργαλειός.
 ἀργαβανιά ἢ, πασχάλια· δόσι
 μι μιὰ φούντα ἀργαβανιά.
 ἀρέξον, ἀρέσω· δὲν μι ἀρέσ' αὐ-
 τός.
 ἀρμάζον, ρημάζω· ν' ἀρμάξουν
 βουλάκι μ' (κατάρα).
 Ἀρμένονες οὐ, Ἀρμένιος.
 ἀρμούρα ἢ, σαλαμούρα, ἀρχ. ἄλμη·
 δῶσι μι μιὰ λιπαριά ν' ἀρμουρίσ-
 του.

ἀρωχτ'σα, ἀρρώστησα· βου-
 ρεῖ νὰ ἀρωχτ'δι κανιένας.
 ἀρταίνον, ἀρτύνω, ἀρχ. ἀρτύω·
 δὲν ἀρταίνουμι σῆμιρα.
 ἀρχύτιρα, ἐπίρρ., πρωτότερα, ἐ-
 νωρίτερα· ἀρχότιρα ἤρθι ἢ Λιέν-
 κων.
 ἀστάρ' τοῦ, ἐσώντυμα, φόδρα·
 σ' τ'ς σκονορτέλλα μ' ἔβαλα
 ἀστάρ'.
 ἀστουχῶ, ξεχνῶ· δίπ ἀστόησα
 τί μι εἶπι.
 ἀστριχιά ἢ, ὑδρορρόη τῆς στέ-
 γης· σουλήγης κρέμονδι σ'ν'ἀστρι-
 χιά. Λέγεται γιὰ τοὺς πάγους
 ποῦ κρέμονται τὸ χειμῶνα.
 ἀτίμ' τοβς, ἐπίθ., ἀτίμητος.
 ἄτξβα, σύνδ., ἄραγε.
 ἀτ'νοί, ἀντων., αὐτοί· νά, ἀτ'νοί
 εἶνι χονροί.
 ἀφανίζον, ἀφανίζω· ἄφανους ἔγινι.
 ἀφ'κράζονμι, ἀφουκράζομαι,
 ἀρχ. ἐπ-ἀκροθῶμαι· τί ἀφ'κροτέθι
 μουρό;
 ἀφ'λλάδα ἢ, φλυαρία, πολυλο-
 γία· ἄει νὰ μὴ ἀνοίξον ν' ἀφ'λ-
 λάδα μ'.
 ἀφαστοβς οὐ, ἄγουρος.

B

βαγιόν τοῦ, βαγένι, μεγάλο βα-
 ρέλι γιὰ τὸ βράσιμο τῶν στα-
 φυλιῶν· γιόμ'σαν τὰ βαγιόνα
 μας φέτους.
 βαίξον, γέρον, ἀρχ. κλίνω· βαῖσι
 τὸν κλονάο'· ποῦ τὰ κωδόνια.
 βάλια ἢ, βουβάλα. εἶθι χονδρῆ σὰν
 τ'ς Κουσιάνκων τ'ς βάλις.
 βαβίρ'ς οὐ, βρυκόλακας· ποῦ
 ἤσον βρε βαβίρκων;

β ά ξ' μ ο υ τού, κρότος· ἄ μ ά β ά ξ' -
 μ ο υ κ ά μ' αὐτὸς οὐ ζ ο υ ρ ν ά ς.
 β α ρ δ ι ν ά ρ ο κ ο υ ἤ, γύφτισσα· τί
 γιά βαρδινάρκις μᾶς πέρασις;
 β α ρ τ ι λ ι έ σ κ α ἤ, σβούρα πού παί-
 ζ ο υ ν τ ά παιδιά· ἄ ν σ ι κ ο υ π α ν ί σ ο υ
 μιά μ' αὐτό, τὸν κιάλ' σ' δά
 γυρίσ' σά βαρτιλιέσκα.
 β α σ ί ζ ο υ μ ι, στηρίζομαι, ἔχω ἐμ-
 πιστοσύνη· β α σ ί σ κ α σ τ ά λ ό τ α τ' .
 β α σ κ ά ν ο υ, βασκαίνω, ἀρχ. βα-
 σκαίνω· β α σ κ α μ έ ν ο υ ε ί ν ι τ ο ῦ
 πιδί.
 β α σ τ α γ α ρ ι ά ἤ, ρόπαλο, ἄ ν ἄ ρ -
 πάξον τ' β α σ τ α γ α ρ ι ά κ ι σ' ἄ ρ -
 χίσου!
 β ά σ' ἤ, 1) βάση, δέν ἔχ' β ά σ' ἤ κ ο -
 λ ό ν α· 2) ἐμπιστοσύνη, δέν ἔχου
 β ά σ' σ ι τί μ ι λ ι έ ς.
 β ι ό τ ο ῦ, περιουσία, ἀρχ. βίος·
 π ο υ λ ῶ β ι ό ἔχ' αὐτός.
 β ί γ λ α ἤ, κιάλια.
 β ι γ λ ί ζ ο υ, παρατηρῶ· μὴ θαρ-
 ρεῖς πὸν δέ σι βίγλισα.
 β ι δ ρ α ἤ, ὑδρόβιο ζῶο τῆς λίμνης
 με δέρμα γούνινο.
 β ι λ ά ν' τού, βαλανίδι, ἀρχ. βαλά-
 νιον.
 β ο ό ζ α ἤ, κοιλιά· β ο ό ζ α σ' σ ι π ο υ -
 νεῖ, κ ο υ π έ λ' θ ά κ ά ν' ς.
 β ο ό τ ι ν ο ς ο ῦ, θεῖος τῆς γυναίκας.
 β ο ό τ τ ο ς ο ῦ, θεῖος ἀπὸ τῆ μάνα.
 β' ν ι ά ἤ, βουνιά, κοπριά βοδιοῦ·
 τ' ς β' ν ι έ ς π ο ῦ μ ά τ ι σ α φ έ τ ο υ ς
 μ ι φ τ ά ν' γιά τὸν καζάνι μ'.
 β ο υ τ ά ἤ, ἰτιά· ξ η ρ ά θ' κ α ν ο ι β ο υ -
 τ έ ς.
 β ο υ τ ο ό δ α ἤ, μικρὴ ἰτιά.
 β ρ α κ ι τού, ἐσώβρακα. Λέγεται
 στὸν πληθυντικόν.

β ρ ά σ' ἤ, 1) βράση, β ά λ' τ ο ῦ π έ τ' -
 ν ο υ ν ά β ρ ά σ. 2) ζέστη, μ ι γ ά λ' β ρ ά σ' ε ί χ ι σ ἡ μ ι ρ α.

Γ

γ ά γ ρ ι ν α ἤ, γάγγραινα, ἀρχ. γάγ-
 γραινα· ἔταθι γάγγραινα.
 γ α δ ο ό ρ' τού, γάϊδαρος· κ ο υ μ μ ά -
 τ ι α ν ά γ ί ν' ς γ α δ ο ό ρ' .
 γ α ι τ ά ν' τού, γαιτάνι.
 γ α ν α χ τ ῶ, κουράζομαι· γ α ν ά χ τ' -
 σ ι δ λ' δ ἡ μ έ ρ α.
 γ α σ τ έ ρ α ἤ, φιάλη.
 γ ε ι ά ἤ, ὑγεία, ἀρχ. ὑγεία· ο ῦ λ ο υ
 γ ε ι ά ν ά ἡ ς.
 γ ι ά, σύνδ., γιά θαρθεῖς, γιά θαρθῶ.
 γ ι α λ ό ς ο ῦ, λίμνη, ἀρχ. αἰγιαλός·
 τ α χ ι ά χ α ρ α ἡ θ ά π ά μ ι σ τ ο ῦ
 γ ι α λ ό ν ά ψ α ρ έ φ ο υ μ ι.
 γ ι ά λ' τ ζ μ α τού, λαμποκόπημα,
 καθρέφτισμα.
 γ ι α τ ά κ' τού, στρώμα, τουρκ. ya-
 tak· τ ο ῦ λ α γ ό δ έ ν τ ο ῦ ν β α ρ ο ῦ ν
 σ τ ο ῦ γ ι α τ ά κ' .
 γ ι ζ β α ἤ, ὑπόγειο χαμηλό· β α λ' τ ο ῦ
 κ ι ο ῦ π' σ τ' γ ι ζ β α.
 γ ι ν ά τ' τού, πείσμα, τουρκ. inat·
 τί γ ι ν ά τ' π ο ῦ ἔ ρ ε ι ς!
 γ ι ν α τ ῶ ἡ ς ο ῦ, θυμώδης.
 γ ι ν α τ ῶ ά ρ ο υ ἤ, γινατσάρον γ'-
 ραῖκα εἶδι.
 γ ι ό ζ μ ο υ ς ο ῦ, ἡ δύοσμος.
 γ ι ό ν τ ζ ι α ἤ, τριφύλλι· τ ο ῦ χ ο υ -
 ρ ά φ' σ τ ο ῦ Β α ρ α δ ά δ ά τ ο ῦ σ π ε ι -
 ρ ο υ γ ι ό ν τ ζ ι α.
 γ ι ο υ μ ι ζ ο υ, ἀρχ. γεμίζω· σ ι γ ι ο υ -
 μ ι ζ' τ ο ῦ μ ά τ' ;
 γ ι ο υ ρ γ ά ν' τού, πάπλωμα· τί
 μ ο υ ρ ῆ κ ο υ κ λ ῶ θ' κ ι ς ἔ τ σ' μ ι τ ο ῦ
 γ ι ο υ ρ γ ά ν' ;

γιοφύρ' του, γεφύρι, άρχ. γέφυρα.
 γαβάθ'κα, γκαβόθηκα· γαβάθ'καν τὰ μάτια μ'.
 γαβώνομαι, τυφλώνομαι.
 γάζγα ή, πηγούνι· τί χονδρή γάζγα πον' έκαμεις;
 γαίλιές ού, στενοχώρια· ά, γι' αυτό ίις γαίλιέ μη βάζ'τι.
 γάλιπα, σύνδ. άρα· γάλιπα, θάοθ', ή μι ψήματάσιν;
 γαλδιρίμ' του, λιθόστρωτο· τουρκ. kaldirim.
 γάροβανος ού, μαύρος· γαοβάνιασαν τὰ τιντζιράδια.
 γαρκλιάνους ού, λάρυγγας· άν σι πιάσον δά σι βγάλον τον γαρκλιάνον σ' καμήν'.
 γάτσινου του, βουκέντρα.
 γ'βανω, κουβαλω.
 γβάρα ή, τάφος· άν σι βρω στον δρόμον d'γβάρα σ' δά σι κάμον.
 γ'βās ού, κουβάς.
 γιγέρ' του, γαϊδουράγκαθο· μαχαλάς μας γιόμουσι γιγέρια.
 γιζιρω, περιφέρομαι· γιζέρτσα πονλδ' σήμια.
 γίπα ή, μανιτάρι.
 γιοβξιλίμ'ς ού, άμορφος· γιοβξιλίμ'ς άδρας.
 γιοβξιλίμ'κα, άμορφα· στ' γειτονιά μας έχονμι γιοβξιλίμ'κα κοροτσιούδια.
 γιούμ' του, μετάλλινο κανάτι· τουρκ. güüm' γιόμουσι του γιούμ' νιοό.
 γιοβρηέ-παοασί, δημοτικός φόρος· σβήσθημι άπ' τὰ χαοτιά να μη πληρώσσω γιοβρηέ-παοασί.
 γιοιτζής ού, τελευταίος· λιόμ

γιοιτζής ειτι.
 γλαβανή ή, καταπαχτή· σλαβ. glava· σφάλιθ' τή γλαβανή.
 γλέφαρος ού, μέτωπο· ά σι δώσω μιά στον γλέφαρον.
 γουλόβαρος ού, γυμνος· γιατι γουλουβαρίσκιτι έτθ';
 γουστονριτσα ή, σαύρα.
 γουτζιάμ, έπίρρ· γουτζιάμ άδρας γίγι.
 γουτζιάρ του, μικρός κυπρίνος.
 γρημνός ού, γκρεμός, άρχ. κρημνός· έπιθι στον γρημνό.
 γλέπov, βλέπω· τί γλέπ'ς βοέ χάτα;
 γλιανός ού, είδος ψαριοϋ, άρχ. γλάνις ή γλανις.
 γ'νιέκα ή, γυναίκα· έμεις τοικουκουρές γ'νιέκις είμασι.
 γνονμ'κός, έπίθ. συνετός.
 γνονσ'κός, έπίθ. γνωστικός, μυαλωμένος.
 γνώμ' ή, άρχ. γνώμη· μι τή γνώμ' πον' έεις προουκουπη δέ θα δής.
 γόρονομα του, άργωμα· να πās ταχιά να γουορόης τον χονοράγ'.
 γουγάov, γογγω, άρχ. γογγύζω· άνήβορ' ειτι κι γουγγάει.
 γ'δι του, γουδι· φέρι τον γ'δι για τ'ς σκοουοδαλιά.
 γουνατίτσα τά, ή Πεντηκοστή.
 γουναιδ' του, ή άκρη του ψωμιου ή τής πίτας.
 γορίνον, άνοιγω τὸ μαλλι με τὰ χέρια.
 γοριβάδ' του, κυπρίνος.
 γορίζov του, ύφασμα μάλλινο, χοντρό, ύφαμένο στον άργουλειό και χτυπημένο στη νερο-

τριβιά.
γυρὶ τσὺ, ὕνι, ἀρχ. ὕνις.

Δ

δαμάλα ἢ, ἀρχ. δάμαλις.
δαμάλ' τοῦ, ταῦρος.
δαμασκήνια ἢ, ἀρχ. δαμασκη-
νέα.
δαμάσκηνον τοῦ, δαμάσκηνο.
δαχ' λήθηρα ἢ, δαχτυλήθηρα.
δαχ' λίδ' τοῦ, δαχτυλίδι· δαχ' λίδ'
ν' ἔχ' τ' μέσθ' τ'ς.
δάχ' λον τοῦ, δάχτυλο.
δέσ' ἢ, φράγμα.
διαλέγωμ, διαλέγω, ἐκλέγω.
διάλιγμα τοῦ, ἐκλογή.
διάργιστρον τοῦ, ὑδράργυρος.
διάφορον τοῦ, ὠφέλεια· 'ποῦ
τῆ σένα δὲν ἔχον διάφορον.
δίκια, ἐπίρρ., ἀρχ. δικαίως.
δίκιους, ἐπίθ., ἀρχ. δικαίος· δί-
κιον ἔεις.
διμάτ' τοῦ, δεμάτι· ἔφισαμι τὰ
διμάτια.
διουρία ἢ, προθεςμία· τί διου-
ρία μᾶς δίν'ς;
διεπάν' τοῦ, δρεπάνι, ἀρχ. δρέ-
πανον.
διρπῆ τοῦ, ξυλοφάγος.
δισάκ' τοῦ, δισάκι.
δίχους, χωρίς· δίχους ἰσένα δὲν
πάου.
δ'λειά ἢ, δουλειά.
δόγα ἢ, σανίδα βαρελιοῦ.
δόδι τοῦ, δόντι.
δόσ' ἢ, δόση· παίρον μὲ δόσεις.
δοκράνα ἢ, δικράνι μὲ δυὸ χα-
χάλια, δάχτυλα. Μὲ τῆ δου-
κράνα γυρίζουν τὸ ἄχυρο στὸν
ἄλωνισμό.

δοδάγρα ἢ, ἀρχ. δδοντάγρα.
δορακνιά ἢ, ροδακνιά.
δοράκνον τοῦ, ροδάκινο.

Ε

εἶμι, εἶμαι.
ἐνισ', ἢ, ἔνεση, ἀρχ. ἔνεσις.
ἐρ! ἐπιφώνημα.
ἔτσ', ἐπίρρ. ἔτσι.
ἔχου, ἔχω.
ἔχτρα ἢ, ἀρχ. ἔχθρα· ἔχτρα τοὺν
ἔχου.

Ζ

ζαγότσ' τοῦ, γεωργικὸ ἐργαλεῖο.
ζάπ, ὑπερίσχυση, νίκη· τουρκ. zar-
ti· ζάπ δὲ γίνιτι.
ζαπώνου, γίνομαι κύριος ἐνὸς
πράγματος μὲ τρόπο αὐθαίρετο·
οὐλον τοῦ μέρους τοῦ ζάπτσι.
ζαράρ τοῦ, ζημιά· ἀπ' αὐτὸ δὲν
ἔχ' ζαράρ.
ζάχαρ' τοῦ, ζάχαρη· ποῦ εἶνι ἡ
κρίνα μὲ τὸν ζάχαρ';
ζαχαράτου τοῦ, κοφέτο.
ζγορριά ἢ, ἀρχ. σκωρία· τὸν σί-
διρον γιόμουσι ζγορριά.
ζέγλα ἢ, ζεύλα.
ζέγκα ἢ, χελώνα· γδιοῦδαν ζέγκις.
ζιάβα ἢ, μικρὸς βάτραχος· οἱ ζιά-
βις φοννάζ'ν, κίρὸς θὰ χαλάσ.
ζιάβαρόκας οὐ, μεγάλος βά-
τραχος.
ζιαφέτ' τοῦ, συμπόσιο, διασκέ-
δαση· τραβήξαμι ἓνα ζιαφέτ'!
ζιβγάρ' τοῦ, ζευγάρι.
ζιβζέζ'ς, ἐπίθ. ἀνισόροπος· τουρκ.
zevek.
ζιγιόρο ἢ, ζηλιάρ· πουλὸν ζι-
γιόρο μὲ εἶσι.

ζλω, πιέζω· τονν ζούλιξα.
 ξ'μάτισμα του, ζεμάτισμα· ξ'μα-
 τίσκι ή καημέν'.
 ζβέθιρουσ ού, συμπέθερος.
 ζβιθερά ή, συμπεθερά.
 ζβουρίξου, όμιλω· πουλν ζβου-
 ρίεις.
 ζ'νάρ' του, ή ξυλοδεσιά του τοί-
 χου του σπιτιου.
 ζνίχ' του, λαιμός· τουν ζνίχι'σ'
 νά πιστη (κατάρα).
 ζόρ του, βία, δυσκολία, τουρκ. ζορ'
 έχου ζδρ άπου παράδης.
 ζουγλόσ, επιθ. κουλλός, άρχ. κολ-
 λός.
 ζούλεια ή, ζήλεια· τονν ζούλιφα.
 ζούρα, ζαρωμένος· άει κάτσει
 ζούρα εκει.
 ζουρζούνα ή, ευκοιλότητα, διάρ-
 ροια· ι μουρη πώς μ' έπιασι
 μιά ζουρζούνα· δλ' νύχτα δε
 κοιμήθηκα.
 ζούτλασ ού, ζητιάνος· ού καη-
 μένος ζούτλασ κατάντ'σι.
 ζυμουτ'κή ή, σκαφίδι· πλόν'
 τη ζυμουτ'κή· εινη γιονμάτ' που-
 ζύμα.

Θ

θάμα του, άρχ. θαύμα· θάμασα τί
 ειδα.
 θέρμ' ή, πυρετός, άρχ. θερμη·
 μι θιρμέν' κάθι μέρα.
 θάρρ'σα, θάρρεσα, άρχ. θάρρος.
 'θημιρίδα ή, εφημερίδα.
 θιουτ'κά τά, θεία· θιουτ'κά πρά-
 ματα αυτά.
 θουριά ή, όψη· τί θουριά μουρ'
 ειν' αυτή!
 θούμμα του, μικρά κομμάτια,

άρχ. θρούμμα· δόσιμι μισό κιλό
 θρούμματα.

I

ιβλιάτ' του, παιδι· τ' νους ιβλιάτ'
 εισι;
 ιγώ, εγώ· ιγώ ούμίλ'σα.
 ικιδι του, δειλινό· ικιδι εγινι, δε
 θά φάμι άκόμα;
 ιλάφ' του, έλάφι· άρχ. έλαφος.
 ιλέκ' του, γιλέκο· δόσιμι τονν ιλέκ'.
 ιβρατίξουμι, κουράζομαι· στ'
 θυγατέρα μ' πουν ιβρατίξου νά
 β'δάη δέν εδουκαν τίπουτα.
 ιξόν, πρόθ., εκτός· ούλ' ήρθαν ιξόν
 άπου δένα.
 ιπρουχτές, επίρρ., προχθές.
 ιπρουχτισ' νόσ, προχθεσινός.
 ιργάτ'σ ού, εργάτης.
 ιρεύου, γυρεύω· άμα ιρεύς νά σι
 κάμουμι κι καμιά προουξινιά.
 ιβια, επίρρ., κατ' ευθειαν· ισια τονν
 δρόμον τραβα.
 ισιάζου, ισιάζω· ισιάζου τονν χου-
 ράφ'.
 ισιαμι, έως· ισιαμι ν' αδλή.
 ισιουσ, επιθ., όρθιος, ευθύς.
 ιτς, επίρρ., καθόλου· ιτς δε δρώει
 τ' άλλουγον.
 ιφκή ή, ευχή.
 ιφκιοσμι, ευχομαι.
 ιφκονλία ή, ευκολία.
 ιχτές, επίρρ., χθές· ιχτές ήταν νά
 ερετ'.
 ιχτιβάρ' του, ύπόληψη· ε'εις
 τρανό ιχτιβάρ'.
 ιψές, επίρρ., χθές τó βράδυ.

K

καβάκ' του, λεύκα, άρχ. λεύκη·

- τουρκ. κανακ' τὰ καβάκια ἀπ' αὐλοῦδα μ' τράνιψαν.
καβράζ' τού, νυφικὸ πέπλο.
καδὶ τού, ἄρχ. κάδος· μέγας κάδος γιὰ τὸ βράσιμο τῶν σταφυλιῶν καὶ τὴν τοποθέτησιν τοῦ ἀλευριοῦ· τ' ὄριξις τ' ἀλεύρ' στοῦ καδί;
κάδρον τού, πλαῖσιον, κορνίζα· σπονδαίον *κάδρον* μὴ εἶδι.
καζαδῶ, κερδίζω· πολλαὲς παράδιδι καζάντ'σα.
καζμέρ, ρεζίλι· *καζμέρ γίγαμι* στοῦ κόσμον.
καῖτση, κουνιάδος τοῦ γαμπροῦ.
κακάτση τού, ξηρὴ βλέννα· *μονρὴ* κακατσιάρον πιδὶ εἶδι!
καλιακούδα ἢ, κάργια· *μαύρους* σὰ καλιακούδα εἶδι.
καλίν', λένε τὸ βόδι μὲ τὸ ἐλαφρὸ κίτρινον χρῶμα.
καλονογρὰ ἢ, καλογριά.
Πέδι-δέκα παπαδιές
κι ἄλλες τόσες καλονογρές
στὰ βαμπάκια σκάλιζαν,
ξανά τὰ βοτάνιζαν.
Δίψασαν οἱ παπαδιές,
πρόσταξαν οἱ καλονογρές:
καλονόχνικους, ἐπιθ., καλός· *καλονόχνικον* κουρτσούδ'.
καλονοχρὶδα ἢ, παραθύρα· *πάρι* τὰ σπύργα ἀπ' *καλονοχρὶδα*.
κάμα ἢ, δίκωπο μαχαίρι.
καμίν' τού, ἄρχ. κάμινος.
κάβοσσοους, ἄντων., κάμποσος.
κανένας, ἄντων., κανένας.
καδίζοβ, πειθω· *τρομάξα νὰ τὸν* *καδίσον*.
καπάζ' τού, κάλυμμα.
- καπαρδίζοβ*, φουσκῶνω, περηφανεύομαι· *μὴ* *καπαρδίεις* τόσον.
καπάρον τού, καπάρο· ἰταλ. caparra.
καπισιόλ' τού, σκουφάκι τοῦ μωροῦ.
καπίστρ' τού, καπίστρι· λατ. capistrum.
καπούλια τὰ, πισινά, *καβαλίκα* ἔρχιτι *στὰ* *καπούλια*.
καρά, λένε τὸ μαῦρον βόδι.
καραγάτσ' τού, φτελιάς· τουρκ. cara-ağaç.
καραούλ' τού, παρατηρητήριον *καραούλ'* ἔπιασι.
καραφιλιὰ ἢ, γαριφαλιά.
καραφιλιὰ τὰ, γαριφαλά.
καρδάρα ἢ, δοχεῖο ἀρμέγματος καὶ μέτρο χωρητικότητος.
καριόλα ἢ, κρεβάτι· ἰταλ. cartiola· ἔσπαθ' ἢ *καριόλα* μ'.
καρβολότ' τού, ξύλινον ἔργαλειόν με τρία ἢ τέσσερα δόντια γιὰ τὸ λίχνισμα τῶν σιτηρῶν.
καρδί, ἐπίρρ., ἀντίκρυ· τουρκ. karci· *ικεῖ* *καρδί* ἀπὸ *μᾶς* *κάθ' τι*.
καρτάλ' τού, γεράκι· τουρκ. kartal· *μαλλώνον* *σὰν* *τὰ* *καρτάλια*.
καρτέρ' τού, ἄρχ. ἐνέδρα.
κάσια ἢ, εἶδος φαγητοῦ· σιταριστὸν ἄλευρον καμένο μὲ σκόρδο ἢ χωρὶς σκόρδο καὶ σθησμένο μὲ ξύδι. Τὸ βράζουν μὲ νερό καὶ γίνεται σὰν κρέμα.
κασιδα ἢ, ἀρρώστεια ποῦ πέφτουν οἱ τρίχες τοῦ κεφαλοῦ.
κασιδιάρ' οὗ, ἄνθρωπος φωροῦπερήφανος καὶ ἀκατάδεχτος.

- κασμέρ'* τού, 1) γελοῖος· *κασμέρ'*
γίγισ'· 2) ντροπή· δὲν ἔ'εις *κασμέρ'*
ποὺ λές τέτοια λόϊα;
καστανή, λένε τὸ ἄλογο μὲ τὸ
 καστανὸ χρώμα.
κάτ, ἐπίρρ. *κάτω· κάτω, κάτ' σὶ θέ-*
λον.
κατ'βαίνου, κατεβαίνω.
κατέφλι' τού, *κατώφλι· ἄλλ' φου-*
ρὰ νὰ μὴ βατήεις στοὺ κατέ-
φλι μ'.
κάτι, κάτι· *κάτι μὲ εἴπεις κὶ σὺ.*
κατσιὰ ἦ, καθησιά· *ἔνα πλαστό*
τρῶει σ' κατσιὰ.
κατσιαμάξ' τού, εἶδος φαγητοῦ·
 ἄλευρι καλαμποκίσιο, βρασμένο
 πολὺ νὰ γίνει ξηρὴ μάζα. Τὸ
 τρῶνε περιχυμένο μὲ μέλι.
κατσίροδίζου, ξεφεύγω· *μὲ κα-*
τσίροτῖ.
κατώι τού, *κατώγι· ἔχασα τ' μα-*
σάλου μ' κὶ δὲν νόρισσα νὰ πατώ-
σον τοὺ κατώι.
'κείνους, ἄντων., ἐκείνος.
κέσκι, ἐπίρρ., εἶθε, μακάρι.
κιλέξ' τού, μικρὸ καρπούζι, ἄχρη-
 στο.
κιλίμ' τού, εἶδος χαλιοῦ· *τουρκ.*
kilim'· *τὰ πῆρις τὰ κιλίμα' πό-*
ξου;
κιραμ' δὰς οὐ, κεραμοποιός.
κιρκινέξ' τού, τὸ πουλι κύρ-
 κος.
κιρπίτθ' τού, *πλιθί· αἶριον θὰ*
κόφουμι τὰ κιρπίτσια.
κιστοβέξ' τού, τυφλοπόντικας·
κιστουβέξ' εἶνι θ' κιά σ' θυγα-
τέρα.
κιτιρνάδα ἦ, ἴκτερος.
κιτιρνους, ἐπίθ., κίτρινος.
- κιχλιβάρ'* τού, κεχριμπάρι, ἀρχ.
 ἤλεκτρον.
κλαδουκόπους οὐ, ἐργαλεῖο
 γιὰ τὸ κόψιμο τῶν κλαδιῶν.
κλαίον, κλαίω, ἀρχ. κλαίω.
κλειδογάβανου τού, ξύλινο
 δισκοειδὲς σκευός· χωρίζεται σὲ
 δύο τμήματα ποὺ κλείνουν βι-
 δωτά. Βάζουν μέσα τυρί, ἐλιές,
 λάδι καὶ πᾶνε στὶς δουλειές.
κλίξ' τού, πασχαλινὸ κουλούρι
 μὲ ρεβυθένια μαγιά· *σὰ μάδα γί-*
gan τὰ κλίκια μ' φέτους.
κλότσκας οὐ, λόξυγκας, ἀρχ.
 λύγξ· *κλότσκα τὸν ἔπιασι.*
κοκκίν' οὐ, λένε τὸ κόκκινο
 βόδι.
κόκκ'νου τού, κόκκινο.
κόρδα ἦ, φόβος· *κόρδα τὸν πῆγι.*
κότθ' τού, κότσι, ἀρχ. σφυρόν·
ἂν σὶ βαστᾶν' τὰ κότσια πᾶνι.
κοξίρκα ἦ, χαρούπι· *δῶσι στα*
πιδιά λίγισ κοξίρκισ.
κοῦνιάξ' τού, μπίλια.
κοκὰς οὐ, γυάλινο δοχεῖο γλυ-
 κοῦ. Μὲ αὐτὸ κερνοῦσαν.
κοκαρτζιάς οὐ, κουνάβι.
κοκουλιάτρα ἦ, ἀνδρική σκού-
 φια πλεχτή· *τί τρανές κοκου-*
λιάτρεις ποὺ βᾶεις;
κοκουμάφκα ἦ, κουκουβά-
 για· *κοκουμάφκισ νὰ κάνουν*
φουλιὰ στοὺ σπίτι σ' (κατάρα).
κοκουσῖνα ἦ, κοτόψειρα.
κούλα, λένε τὸ ἄλογο ποὺ ἔχει
 τὸ χρώμα τῆς ὄχρας.
κοβουκάτθ' τού, γλυκοπατάτα.
κοβουβαριά ἦ, γύμνια· *βάλ'*
τοὺ σιάλ' νὰ σκιπάης δ' κου-
λουβαριά σ'.

κουλοβαραίνα ἢ, πίτα μὲ κο-
λοκύθι χωρὶς φύλλα. Ἡ στρώση
πάνω καὶ κάτω γίνεται μὲ σιτα-
ρένιο ἄλεύρι· ἔκαμα μιὰ καλὴ
κουλουβαρίνα.

κουλοβαρίσκα, ξεγυμνώθηκα·
τί μουρῆ κουλουβαρίσκις ἔτῳ
πλιά;

κουμαδαίρονον, διοικῶ, κανο-
νίζω· κουμαδαίρον' τοῦ σπιτί
τ' μιὰ χαρά.

κουμάδου τοῦ, κουμάντο, διοί-
κηση· ἰταλ. comando· σὶ θὰ μὶ
κάμ'ς κουμάδου;

κουμάθ' τοῦ, κοτέτσι· γιόμου-
θι τοῦ κουμάθ' κοκουδίνις.

κουβάξ' τοῦ, στέλεχος τοῦ κα-
λαμποκιοῦ.

κούνια ἢ, κούνια· κούνια ποῦ δὶ
κούναγι! Πᾶμι νὰ κ'νιστοῦμι.

κουνοστίζουμι, συναναστρέ-
φομαι· μὶ ποῖον κουνοστίζιθι;

κουδράτου τοῦ, συμφωνητικὸ,
συμβόλαιον· νὰ κάμουμι ἕνα κουδ-
ράτου γιὰ τὸν χορογράφ'.

κουπάνα ἢ, σκάφη.

κουπούξ' τοῦ, κοπρόσκυλο· κον-
πούξ' μὶ εἶθι.

κουπρα ἢ, κοπριά, ἀρχ. κοπρία·
μαῖθι τίς κουπρές.

κούροβουλον τοῦ, κούτσουρο·
σὰ κούροβουλον γίγισ.

κουρίνα ἢ, φλοῦδα ψωμοῦ· μὶ
ἀρέξ' ἢ κουρίνα.

κουροκουλούξ' τοῦ, σκιάχτρο.
βάλι, βοῆ Νάσιον, λίγα κουρο-
κουλούκια νὰ σκιάζουθι καλα-
κοῦδισ.

κούρτσα, ἔβαλα, τοποθέτησα.

κουσιάζου, τρέχω· κουσιάζ'τι

σὰ χούλαβις οὐρνίθις.

κούτλους οὐ, κότυλος, μέτρο
γιὰ τὰ σιτηρά. Χωροῦσε 16
κιλά σιτάρι.

κούτοξ' τοῦ, κούτσουρο· τουρκ.
küçük· κόψι τοῦ κρέας στοῦ κον-
τούξ'. Ἴτς δὲ σὶ κόβ', κουτούξ'
εἶθι.

κούτσάξ' τοῦ, ἄγγιστρο σαμα-
ριοῦ.

κούξ' ἢ, γωνία, ἀρχ. κόγχη.

κούρεχτος, ἐπιθ., τραγανός· ἔφα-
γα κούρεχτα κινάδα.

κούρινα ἢ, κουτί· ἢ κούρινα δὲν ἔξ'
ζάχαρ'.

κούρος τοῦ, κρόσσι.

κούροτος οὐ, ἀρχ. κρότος· ἀκού-
σκι ἕνας τραγανός κούροτος.

κούραδίξ', κάνει κρού· ἀρχιθὶ
νὰ κουραδίξ' οὐ κρούς.

κούρα ἢ, κουνιάδα τῆς νύφης.

κούραλινα ἢ, κουφή· κούραλινα
γίγα μ' αὐτὸ τοῦ σέϊ ποῦ παιῖς.

Λ

Λάγαζα-χαβαθί, λαγκαδιανὸ
χορευτικὸ τραγοῦδι.

λάγαμα τοῦ, ἐξάρθρωμα· τοῦ κουρ-
τσούδι μ' πουδουκλώθ'κι κὶ λά-
γαξὶ τῆ μέση τ'ς. Κόσια κὶ
πάρει ἕνα ἀγὸ νὰ δ' πιρπατί-
ξουμι, γιὰ νὰ δυοῦμι ποῦ εἶθι
τοῦ λάγαμα.

λαλαγίτα ἢ, εἶδος τηγανίτας,
ἀπὸ τὸ ἀρχ. λαλάγγη· θὰ κά-
μου λαλαγίτις, τσ' ἀλυνήσ'κα.

λάλας οὐ, θεῖος ἀπὸ τὸν πατέρα.

λαλίβ' τοῦ, τσόκαρο· δῶθι μ' τὰ
λαλίβια νὰ πάον στ' γειτόν'σσα.

λάμια ἢ, ἀρχ. λάμια.

λαβουδὴ ἢ, εἶδος ἄγριου χόρτου,
εἰδικὸ γιὰ τροφή τῶν ἀρνιῶν
πήγνι νὰ κόψῃς λίγισ λαβουδές
γιὰ τ' ἀρουόδια.

λάπατον τοῦ, λάπατο· ἔει ποὺ
εἶδι, ἀκόμα στὰ λάπατα κατρῶς.
λαπκάνιζον, τρώγω λαίμαργα·
τὰ ἀρουόδια, τὰ σαυμαδοῦδια
τὰ λαπκάνιξις.

λάτκα ἢ, πιθάρι γιὰ βούτυρο καὶ
τουρσί· φέρι τ' λάτκα ν' ἀλατί-
σουμι τ'ς πιπεριές.

λατκούδα ἢ, μικρὸ πιθαράκι γιὰ
γλυκό.

λαχανιάζον, κοντανασαινω, ἀσθμαί-
νω· γιὰ ὄγιες, τοὺν λαχάνιασι.

λαχαρῶν, λαχαρῶν· λαχαρῶν
νὰ φάον φασούλια μὲ δίβρασμο.

λέον, λέγω, ἀρχ. λέγω.

λέρα ἢ, ἀκαθαρσία.

λέκν' τοῦ, λεκάνη.

λημόρ' τοῦ, μνημοῦρι· δὰ σὶ κά-
μον τοὺν λημόρ.

λιλίτσ' τοῦ, κομμάτι γυαλί· μὴ
βατήης τὰ λιλίτσια.

λιξουράδα ἢ, λιχουδιά· χτά-
ζον πάλι λιξουράδις σὶ ἔστειλι
ἀνιφάσ'.

λιξούρ'ς οὐ, λαίμαργος· τί πον-
λὸ λιξούρ'ς ποὺ εἶδι;

λιούβα ἢ, πῆλινο βαθὺ πιάτο.

Πιριποῦ δροσουόλια μου

παρακάλ'σι τοὺν Θιὸ

γιὰ νὰ δώσῃ μιὰ βροχή

μιὰ βροχή βασιλικιά

δῶ στὰ στάρια, στὰ κριθάρια

στὰ λιανὰ τὰ παρασπόρια.

Βάρις-βάρις τοὺν πορὸ

λιούβις-λιούβις τοὺν κρασὶ

κάθι στάχν κὶ κιλὸ

κάθι κούρβον κὶ μιτρό.

λιστι τοῦ, εἶδος ψαριοῦ.

λιφτόκαρον τοῦ, φουντοῦκι.

λιφτουκαρὸν ἢ, φουντοκιά.

λιχνιστήρ' τοῦ, δικράνι μὲ τέσ-
σερα-πέντε «χαχάλιο», δάχτυλα·
Μὲ τὸ λιχνιστήρι γυρίζουν στὸν
ἀλωνισμό τὸ τριμμένο ἄχυρο.

λιχνός οὐ, ἀδύνατος, λεπτοκα-
μωμένος.

λιχούδ' τοῦ, μωρὸ· νύφη μ' ἔκαμι
λιχούδ'.

λουγγούρ'ς οὐ, τεμπέλης· δγέ τονν,
μουρῆ, τοὺν λουγγούρ' πῶς κά-
θιτι;

λουγιουρνάον, ὄλο γυρίζω.

λουκάδα ἢ, μαγειρεῖο· πῆγαμι
σ' δ' λουκάδα.

λουλάζ' τοῦ, χρώμα.

λουβουρρίζον, τρώγω πᾶμι σ'
τ'ς Σαλονίτζ' νὰ λουβουρρίζουμι
λίγον.

λούρδα ἢ, μυζήθρα.

λουρνά, μαλακά· τί θρὲ θύκα
ἔφαῖς κὶ λουρνὰ τὰ βγάεις;

λούσκα, ψαροφάγος· αὐτὸ σὰ λού-
σκα μὲ φαίνιτι.

λούτα, μούσκεμα· λούτα ἔγνι.

λुकαντζούρ'ς οὐ, αὐτὸς ποὺ
ἔχει γλυκιά γεύση· τί λουκαν-
τζούρ'ς ποὺ εἶδι;

M

μαγράνα, τίποτα· ξανὰ κὶ γῶ
δὰ σὶ στείλων μαγράνας.

μάδα ἢ, στρογγυλὴ πλάκα ποὺ
παίζουν τὰ παιδιὰ.

μαζώχρον, μαζεύω· τί μουρῆ
μαζώχρητι οὐλῖς ἰδῶ μέσα, γά-
μον δὰ κάμνιτι;

μάϊ τάπ' τοῦ, κοροϊδία· *ξιστόη-*
θις τί μαϊτάπια σὶ ἐπιξί;
 μαϊταπτὸ ἤς οὐ, ἐκεῖνος ποῦ
 κοροϊδεύει· *Βαλτζιανοὶ εἶνι τέ-*
τοιοι μαϊταπτὸ ἤθις.
 μακάρ', εἶθε.
 μακάρ' τοῦ, στρωσίδι· *τουρκ.*
makat.
 μακρά, ἐπίρρ., μακρέα· *μακρὰ πάει*
τοῦ σκ'νὶ (παροιμία).
 μαλάξ' τοῦ, ἀρσενικὸ βουβαλάκι·
σὰ μαλάξ', βρε πιδί, μ' ἀλείφκεις!
 μαλάτσκα ἡ, θηλυκὸ βουβαλάκι.
 μάλε ἡ, μάνα.
 μάνι-μάνι, ἐπίρρ., γρήγορα· *φέρ-*
τον μάνι-μάνι.
 μάδαλους οὐ, ἀρχ. μάνδαλος,
 ξύλο μὲ ἐγκοπή γιὰ νὰ κλείνη
 ἀπὸ μέσα, ἢ πόρτα· *ξιμαδάλουθι*
τῆ βόρτα.
 μαδάρα ἡ, ἄνω-κάτω· *τὰ ἔκαμς*
μαδάρα.
 μαδαράκ'ς οὐ, κακοντυμένος·
μαδαράκ'ς εἶσι.
 μαξοῦλ' τοῦ, ἐσοδεῖα· *τουρκ. mah-*
sul: τ' ἀβέλ' ἔχ' καλὸ μαξοῦλ'
φέτους.
 μάξους, ἐπίρρ., ἐπίτηδες· *μάξους*
σὶ εἶπα ἔτσ'.
 μαράξ' τοῦ, στενοχώρια· *τουρκ.*
maraz: τοὺν τρώει τοῦ μαράξ'.
 μαραζιάρ'ς οὐ, μαραζωμένος.
 μασάλ' τοῦ, παραμῦθι· *τουρκ. ma-*
sar: τί μασάλια εἶνι αὐτὰ ποῦ
μὶ λές;
 μαστραβάς οὐ, δοχεῖο νεροῦ.
βάλε λίγον νερὸ στοῦ μαστραβά
νὰ πρῶν.
 μάτ' τοῦ, 1) μάτι· *μὶ πόνισι τοῦ*
μάτ'. 2) βασκανία· *ἔσκασι ποῦ*

μάτ'.
 ματάν' τοῦ, ξυνόγαλο.
 ματιάζου, βασκαίνω· *οἴλον μα-*
τιάζιτι τοῦ λιχοῦδι μ'.
 ματόκλαδου τοῦ, βλέφαρο, ἀρχ.
 βλεφαρίς.
 ματσάλου ἡ, σκούπα τυλιγμένη
 μὲ προβιά γιὰ τὸ ἄσπρισμα.
 ματσιαρόκος οὐ, γάτος.
 ματσούδ' τοῦ, γατάκι· *τί μουρή,*
δὲ σ'κόθ'κίς χαροή, τὰ ματσού-
δια σ' σὶ βύζινα;
 ματσούξ' τοῦ, παλούκι.
 μαχμουρλῆς οὐ, κατσούφης,
 κακοκέφαλος· *μαχμουρλῆς μὲ*
φαίνισι.
 μετελίξ' τοῦ, πεντάρα, πεντά-
 λεπτο.
 μέτσκα ἡ, ἀρκούδα· *νὰ σὶ πατήσ'*
ἡ μέτσκα νὰ ξιλαφρώης.
 μηνίγγ' τοῦ, μηλίγγι.
 μιιάζου, ὁμοιάζω· *μιάεις πονλὸ*
μὶ τ' μάνα σ'.
 μί, μίτ, πρόθ., μέ· *μὶ τοῦ Πασκάλ'*
ἤρθα· κὶ μίτ αὐτὸν θὰ φύον.
 μιρούσ' τοῦ, μεροκάματο· *δὲ*
χτάζ' νὰ δ' βάλ' πονθενὰ νὰ δ'-
λέψ' γιὰ νὰ βγάλ' κανένα μιρούσ';
 μιθοκκλιάρ'ς οὐ, μεθυσμένος·
οῦ μιθοκκλιάρ'ς τ' μύτη τ' δὲ
χτάξ'.
 μιλιόν' τοῦ, ἑκατομμύριο· *ἰταλ.*
milione.
 μισάλα ἡ, τραπεζομάντηλο.
 μισάλ' τοῦ, ἀτομικὴ πετσέτα φα-
 γητοῦ.
 μισαλούδα ἡ, πονηρός· *ἄ, τί*
μισαλούδα εἶσι;
 μισίρ τοῦ, καλαμπόκι· *φέτους*
τοῦ μισίρ' μας τράνιφι.

μῖσῖρκα ἢ, κοῦρκος· *δγιέ τονν*
σὰ μῖσῖρκα φουσκών'.

μῖσῖτ'ς οὐ, μεσίτης.

μλίνα ἢ, τυρόπιτα· ἔκαμα μιὰ
μλίνα *σῆμιρα!*

μ'νὶ τοῦ, γυναικεῖο αἰδοῖο· *τῆς*
μάνας σ' τοῦ μ'νί.

μόλαβουζ, ἐπίθ., ἤσυχος, ἀτά-
ραχος.

μουζαβίρ'ς οὐ, σπιούνος.

μουζαβίροβ ἢ, σπιούνα· *πονλὸ*
μουζαβίρον εἶνι.

μουκαέτ'ς, ἀπρόθυμος, ἀδιάφο-
ρος.

μουκαϊτιὰ ἢ, ἀδιαφορία· *ἴτς*
μουκαϊτιὰ δὲν ἔ'εις.

μουλόχα ἢ, μολόχα, ἀρχ. μολόχη.
μουλύφ' τοῦ, μαῦρο μολύβι.

μουλφίζου, ἀπρίζω· *γιατ'*
Πασκαλιὰ δὰ μουλφίσου τοῦ
σπίτ'.

μουλώνον, σιωπῶ, ἀρχ. μυλλῶ
ἢ μυλλαίνω· *μούλωνι, μουρῆ,*
πλιά!

μουρμουλίζου, τρομάζω· *μουρ-*
μουλίξ' τοῦ λιχούδ' νὰ κομ'θῆ.

μουρδάρ'ς οὐ, ρυπαρός.

μουρδαρεύον, λερώνω.

μουσάδρα ἢ, ντουλάπα γιὰ τὰ
στρώματα.

μουσαφιρ' - οὐδάς οὐ, δωμά-
τιο ὑποδοχῆς· *στρωῶσι τοῦ μου-*
σαφιρ' οὐδά.

μούτζα-μουτζατάρκα, τὸ
παιγνίδι, τὸ «κρυφτό».

μούτλακ, ἐπίρρ., σίγουρα, δίχως
ἄλλο· *μούτλακ θὰ γίν' δ'λειά σ'.*

μούτθινου τοῦ, μικρὸ παιδί·
πάρ', μουρῆ, τοῦ μούτθινου
νὰ κάμον καμιὰ δ'λούδα.

μούτθκα ἢ, μούρη· *μιὰ μούτσα*
ποῦ ἔκαμς!

μουχαβέτ' τοῦ, κουβέντα· ἔκα-
μαμι *μουχαβέτ.*

βάδατι τοῦ, μεσότοιχος ἀπὸ ξύ-
λινες πῆχεις· *τουρκ. bagdati'*
βούλουσ' δρόπα 'ποῦ τοῦ βα-
δατί.

βαϊράκ' τοῦ, σημαία· *τουρκ. bay-*
rak.

βακλάς οὐ, κουκί.

βαλδούρ' τοῦ, μηρός· *τί δὰ δ'*
ἀφίκον τ' θυγατέρα μ' νὰ δείχν'
τὰ βαλδούρια τ'ς στοῦ κόσμου;

βαλδίξα ἢ, κουνιάδα τοῦ γαμ-
προῦ.

βαβάκ' τοῦ, βαμβάκι.

βαβαλίζου, μιλιῶ· *τί βαβαλίεις;*

βάβαλον τοῦ, σκουπίδι· *φύσηξι*
ἀέρας κι σῆγκουσι ἀναμουζάλ' κι
σ'έφκι στοῦ μάτ' τοῦ βάβαλον.

βαβόγρου ἢ, παλιόγρια.

βάβον ἢ, γριά· *σλαβ. babo.*

βαξίς' τοῦ, φιλοδώρημα· *τουρκ.*
bahşis.

βάπλιακους οὐ, τὸ πουλι ὁ ψα-
ροφαγᾶς· *δγιέ τονν τοῦ βά-*
βλιακον!

βάρα ἢ, γούρνα μὲ νερό· *σλαβ.*
bara.

βαρδαβίτσα ἢ, μικρὰ κερατοει-
δῆ ἐξογκώματα τοῦ δέρματος
ποῦ βγαίνουν στὰ χέρια.

βαρμι, ἐπίρρ., τουλάχιστο· *τουρκ.*
bari' νὰ μὶ τύχινι τοῦ λαχείου
μ' βάριμ!

βαροῦδα ἢ, μικρὴ γούρνα μὲ
νερό· *φύει ἀπ' τῆ βαροῦδα.*

βαρδάκ' τοῦ, στάμνα· *τουρκ.*
barbak' φέρι μ' τοῦ βαρδάκ'

- νά πγῶ νιρό.*
βαρδάκονύδα ἢ, μικρὴ στάμνα.
βάστρα ἢ, μελίγκρα· τὸν ἐπιασὶ
βάστρα τοῦ πουσταν'.
βαδάλλ'κονος, ἐπιθ., ὠμός, δυσκί-
 νητος· *βαδάλλον* πλάμα εἶνι.
βατζιάς οὐ, τὸ μέρος τῆς κα-
 πνοδόχου ποῦ προεξέχει τῆς
 στέγης· *βούλουσαν τρύπης* ποῦ
 τὸν βατζιά.
βάτσις οὐ, ἀδελφός.
βαχίρ' τοῦ, τὸ μέρος τῆς καπνο-
 δόχου ποῦ εἶναι μέσα στὸ σπῆτι·
πήρι φοντιά τοῦ *βαχίρ'*.
βέλιο, λένε τὸ ἄσπρο βόδι.
βέλικιμ, ἐλπίζω· *βέλικιμ* θὰ γίν'
 αὐτὸ ποῦ θέλου.
βεβεβρέξ' τοῦ, εἶδος παντα-
 λιοῦθ.
βιρδές οὐ, κουρτινα· τουρκ. perde·
καπνίσ'καν βιρδέδης.
βιξιρῶ, ἀποκάμνω, βαρύνομαι
 τουρκ. bezmek.
βίκας οὐ, ταῦρος· τοῦ *βίκα* τοὺν
σφάλ'σα στοῦ *τονκάτ'*.
βιλιτζιξίξ' τοῦ, βραχιόλι· τουρκ.
 bilezik· *πουλὸν κ'δούν'ζαν* τὰ *βι-*
λιτζικια τ'ς.
βιλβίδ' τοῦ, στραγάλι.
βιβέρκα ἢ, σπόρος χαρουπιοῦ.
βινὰς οὐ, σπῆτι· *χέρ'* δὲν *ἔβαλι*
κὶ ξέγειρι οὐ *βινὰς*.
βιδέλλ' τοῦ, φόρος.
βιδσκα ἢ, γουρούνα· *κουτζιά μ'*
βιδσκα μὴ *γίγεις*.
βιτιζον, τελειώνω· *βίτσι* τοῦ
φουμί.
βλαστρώνον, ξαπλώνω· *ἀδγιέ*
τονν, *βλαστρώθ'κὶ* ἀπὸν *κάτ'*
ἀπὸν τὸν *νίσκιον* σὰ *βέης*.
- βόϊ* τοῦ, ἀνάστημα· τουρκ. boy.
βόϊ ποῦ ἔριξι!
βόλλ'κονος, ἐπιθ., ἄφθονος, εὐρύ-
 χωρος· *ἔχουμι βόλλον* κρασί.
βόρα ἢ, θύελλα, κακὸ τοῦ πέρασε.
βόρτζ' τοῦ, χρέος· τουρκ. borç·
τὸν πλήρουν τὸν *βόρτζ'*.
βόσκονος, ἐπιθ., χαλαρός· *βόσκα*
βῆρα τ' *δ'λειά*.
βόχα ἢ, κακοσμία.
βουγιατιζον, χρωματίζω· *βου-*
γιάτσα τοὺν *οὐδά*.
βουγιονδροούξ' τοῦ, ζυγὸς τοῦ
 ἄλετριοῦ.
βούκουμα τοῦ, μπουκιά· *ἔφαγα*
τραχανὰ μὴ *βουκώματα*.
βούβαρονος οὐ, εἶδος κανθάρου,
 ἀρχ. βομβυλιός· *τοῦ κεφάλι μ'*
βουβαροὶ γιόμουσι ἀπὸν τ'ς
φουτῆς κὶ τ'ς *τῆριδης*.
βουβές οὐ, ρεπούμπλικα· σὰ *Φρό-*
γους μὴ *εἶθι* μὴ *τοῦ βουβές* σ'.
βουβούξ' τοῦ, μπουμπούκι, ἀρχ.
 κάλυξ.
βουβουλαδίζον, παρατρέγω·
μὴ φίλησαν κὶ *βουβουλαδίσκα*.
βουβούφκα ἢ, τὸ ψημένο σπυρὶ
 τοῦ καλαμποκιοῦ· *πῶς* τὰ *σκάν'*
τὰ λόια τ' *σάν* τ' *βουβούφκα!*
βουδραξ' τοῦ, ἀγριοχορτο ἀγ-
 καθωτό· *πάρι* *κεῖνα* τὰ *ξηρὰ* τὰ
βουτράκια.
βουρανι τοῦ, διάφορα χόρτα
 ψιλοκομμένα καὶ βρασμένα πολὺ
 νὰ γίνουν χυλός. Σερβίρονται
 περιχυμένα μὲ ὠμὸ ἢ καμένο
 λάδι.
βουρι τοῦ, σωλήνας θερμάστρας·
 τουρκ. boru.
βουρσοόξ' τοῦ, παλιόπαιδο· *μάλι*

πλιά τί βορρσοῦκια εἶνι αὐτά!
 βορσκαίνοϋ, χαλαρώνω.
 βούτ' τού, μερί: τουρκ. but.
 βορχαθί τού, κόκκινο φουστάνι.
 βουχτανιά ἢ, γροθιά: δώστον
 κι ἀπὸ μένα καθόσις βορχτα-
 νιές.
 βράτ' μους οὐ, στενὸς φίλος:
 βουλγ. bratim.
 βρέ, μόρ. κλητικό.
 βρουστάρ' τού, τὸ μπροστινὸ
 μέρος τοῦ σαμαριοῦ.

N

ναλέτκοϋς, ἐπίθ., κακός: ἄ, βρέ,
 ναλέτκον πιτ'νάϋ'.
 νάμ τού, κατόρθωμα: δὰ θὶ πῶ ἔνα
 νάμ πὸν ἔκαμι Λιένκου.
 νειρεούμι, ὄνειρεύομαι: ἦές
 νειρεόκα πὸν θὶ φ'λοῦσα.
 νήλιους οὐ, ἥλιος: χάθ'κι νήλιους,
 νύχτουσι.
 νήσκιοϋς οὐ, ἥσκιος: νήσκιουσι
 σ'ν ἀλλοῦδα.
 νήσκιουμα τού, φάντασμα: δὲ
 χτάζ' τὰ μοῦτρα τ' πὸν γίγι
 σὰ νήσκιουμα;
 νησκόζ, ἐπίθ., νηστικός: νησκόζ
 εἶμι δῆμιρα.
 νιβαίνοϋ, ἀνεβαίνω.
 νιγάζοϋ, σκαλιζώ, ἀνακατώνω:
 νιγάζι τ' φουτιὰ στοῦ οὐτζιάκι
 σ' κὶ βάλι τοῦ τξισβὲ νὰ πιουῖμι
 κανένα καφούδ'.
 νικατόνοϋ, ἀνακατώνω: τί νι-
 κατόνς;
 νισιάν τού, στόχος: πᾶμι νὰ ρί-
 ξομι στοῦ νισιάν.
 νισιαδῶ, σκοπεύω: καλὰ νισιάν-
 τσι.

νιφαλόζ, οὐ, 1) ἀφαλός, ἀρχ.
 ὄμφαλός: νιφαλόζ τ' πουνεῖ. 2)
 γλυκὸ νηστίσιμο. Φύλλα τυλι-
 γμένα καὶ στρωμένα στοῦ τοψὶ κυ-
 κλικά μὲ ἄρκετὸ σιρόπι καὶ λάδι.
 νοικοκροῖ οἶ, νοικοκυραῖοι:
 νοικοκροῖ ἀνθρῶπ' ἱμεῖς.
 νοροῖ ἢ, οὐρά.
 νορολόζ, ἐπίθ., νερούλος: νορο-
 λόζ γίγι τραχανάς.
 νύπνοϋς οὐ, ὕπνος: νύπνοϋς μὶ
 λείπ'.
 νυστέρο' τού, νυστέρι, ἀρχ. νυ-
 στέριον: δῶσι μὶ τοῦ νυστέρο'
 νὰ κόψομι τοῦ βέτ'νοϋ.
 δαγιαδῶ, στηρίζομαι: τουρκ. da-
 yandim.
 δαηλίξ' τού, νταηλίκι, παλικά-
 ριά: τουρκ. dayilik.
 δαῆς οὐ, παλικάρας: τουρκ. dayi.
 δάϊμα, ἐξάντληση: ἔπαθα δάϊμα.
 δάξ' τού, κλαδί: κόφι κείνα τὰ
 δάγια.
 δαλαβέρο' τού, δοσοληψία: ἰταλ.
 dareavere: πονλλὰ δαλαβέρια
 ἔεις.
 δάμκα ἢ, λεκέζ, κηλίδα: τοῦ πον-
 κάμ'σοϋ σ' οἶλον δάμκις εἶνι.
 δαβλάς οὐ, συγκοπῆ: τουρκ. dam-
 la: τοὺν ἤρθι dablás.
 dadanás οὐ, ρεζίλι: dadanà γί-
 γα στὰ δομίγλαβα.
 δάδη ἢ, ἀδελφή.
 δαορίζοϋ, δωρίζω: πονλλὰ δάορισι
 ἢ νόφ'.
 δανροδῶ, δυναμώνω: δανροάντ'σι
 τοῦ δαμάλ'.
 δαψάνα ἢ, δαμιτζάνα.
 δίνσκιον, ἀνεπτυγμένο, ζωηρό.
 διρέξ' τού, δοκάρν: ἄ, ὀγιέ τουϋ

ἀκέρειον διρέξ' μὴ ἔγινι.
διρλικῶνον, τρώω· *διρλικουσίς*;
διρμόν' τού, μεγάλο κόσκινο.
διρμουρνίζον, κοσκινίζω μὲ τὸ
 διρμάνι.
δλγγαδιάζον, ἰσιώνω· *νά δλω-*
γαδιάκς λίγον τὸν *κουρμί σ'*.
δουμάν' τού, καπνός· τουρκ. du-
 man.
δουμανιαάζον, βάζω φωτιά·
δός' τον δουμάν'.
δουβέξ' τού, ξύλινο γουδί.
δουνανμάς, ἐπίρρ., ἄνω-κάτω·
μάνα μου, τί σπít' دونναμάς
εἶνι αὐτό;
δουδουολές, μούσκεμα· *δουδου-*
λές ἔγινα.
δουορβάς οὐ, μικρὸς σάκος· τουρκ.
 torba.
δουορβάνα ἦ, ξύλινο κυλινδρικό
 δοχεῖο, ποῦ χτυποῦν τὸ γάλα·
ἔλα νὰ σὶ δώσον ματάν' σήμιρα
δουορβάν'σα.
δουορή, λένε τὸ ἄλογο μὲ τὸ χτυ-
 πητὸ κόκκινο χρῶμα.
δουοσέξ' τού, στρωῖμα· *ρίξι* τοῦ
δουοσέξ' νὰ πλαγιαίου.
δουοσμάν'ς οὐ, ἐχθρός· *μουορή,*
Ρίνκον *δουοσμάνον* *τί κασμέρια*
εἶνι αὐτὰ ποῦ κάμνεεις;
δραβάλα τά, φασαρίες· ἰταλ. tra-
 vaglio.
νρχτερεύον, ἀγρυπνῶ· *πόφι* θά
νωχτερέψουμι.

Ξ

ξέχουορα, ἐπίρρ., χωριστά· *ξέχου-*
ορα κάθονάι.
ξιθ'μαίονον, ἀνακουφίζομαι· τού
τάπα κὶ *ξιθύματα*.

ξικόπ'κα, λύθηκα· *ξικόπ'καν* οὐ-
 λοι *νά γιλοῦν*.
ξιπαϊάζον, κρυώνω πολὺ· *ξιπαϊ-*
σα 'ποῦ τοῦ κρούου.
ξιπάτουμα τού, τελεία κατα-
 στροφή.
ξιπατουμός οὐ, τελεία κατα-
 στροφή.
ξιπουπρίσκα, ξεπρίστηκα· *ξι-*
πουπρίσκι βούζα τ'.
ξιρατιξ' τού, ἐμετός· *εἶλα* *ξιρα-*
τιξ' σήμιρα.
ξιστό'ησα, *δίπ* *ξιστό'ησα*.
ξιφτίζον, μαδῶ· *ξέφτ'σὶ ἦ σκοου-*
τέλλα.
ξλίξ' τού, τὸ ξύλο ποῦ ἀνοίγουν
 τὰ φύλλα γιὰ τὶς πίτες· *δέσι* τοῦ
χαλβᾶ στοῦ *ξλίξ'* *νά κάμουμι*
χλάτσκα.
ξόγουμα τού, ἐξόγκωμα.
ξόδια, δά *χουρέψ'ς* *κὶ τὰ μάτια σ'*
κὶ τὰ ξόδια σ' (παροιμ. φράσις).
ξόδιασμα τού, ξόδεμα.
ξυστρι τού, ἐργαλεῖο ποῦ ζυ-
 νουν τὰ ζῶα.

Ο

ὄλνοι, ἐπίθ. καὶ ἄντων., ἀρχ. ὄλος.
ὄμνιους ἐπίθ., ἀρχ. ὄμοιος.
ὄρνια ἦ, κόττα, ἀρχ. ὄρνις· *ᾶ,*
κουσιάξ'τι *τόρα* *σὰ χούλαβις*
οἰρνίθις.
ὄσνοι, ἄντων., ἀρχ. ὄσος.
Ὀύβρια ἦ, Ἑβραία· *σάν* *Ὀύβρια*
φονιάξ'.
Ὀύβριος οὐ, Ἑβραῖος.
ὀμίλω, ὀμιλῶ, ἀρχ. ὀμίλια· *τί,*
ἠρέ, *σᾶς* *πειράξι* *σᾶς* *ποῦ οἰμίλ-*
σα;
οῦβα, ἐπίρρ., κρίμα· *οῦβα, τί ἔπαθι*

Λιένκον;

- ὄβιοῦ τοῦ, πύο· ἀρχ. ἔμπυος.
 οὐμίτιζοῦ, περιμένω· ἀπὸ τοῦ σένα,
 ἡρὲ καλὸ μ', δὲν οὔμιτζα νὰ
 κουρκοτιάσ' κὶ τοῦ δ'κό σ'.
 οὐδάς οὐ, δωμάτιο· τουρκ. oda·
 κούρτσα τὰ κάδρα στοὺν οὐδά.
 οὐδούδ' τοῦ, μικρὸ δωμάτιο.
 οὐρθά-κουφτά, ἐπίρρ., καθαρὰ·
 ξηγήθ'κα οὐρθά-κουφτά.
 οὐριξάτοῦς οὐ, αὐτὸς ποῦ ἔχει
 ὄρεξη· οὐριξάτοῦς μὶ εἶδι 'πόψι.
 οὐρμάν' τοῦ, δάσος· τουρκ. orman.
 οὐρούκονοις, ἐπίθ. δυνατός· σκα-
 λώνουδι ἕνας μὶ τοὺν ἄλλον σὰν
 οὐρούμα πιτ'νάγια.
 οὐροσύης οὐ, γουρσουζης, ἄτυ-
 χος, κακός· τουρκ. uğur-suz·
 ξέρ'ς ἀμὰ τί οὐροσύης ἀνθρου-
 πους εἶνι;
 οὐροσούσ'κα τά, γουρσουζικα·
 κείνα τὰ οὐροσούσ'κα τὰ οὐρ-
 νίθια σ' πλάνταξαν 'πὸν τοῦ
 προῦτ'ησκά.
 οὐρεταλίξ' τοῦ, συνεταιρικό·
 τοῦ χουράφ' τοῦ ἔχουμι οὐρετα-
 λίξ'.
 οὐροτόνουμι, ντύνομαι· οὐροτόθ'-
 κι νὰ πάη στή χαρά.
 οὐστάς οὐ, χτίστης· πάρι, ἡρὲ
 καλὸ πιδί, αὐτὸ τοῦ μισάλ' κὶ
 δώστον στοὺν οὐστιά.
 οὐτζιάξ' τοῦ, ἐστία· τουρκ. ocak·
 ρίξι ξύλα στοὺν οὐτζιάξ'.
 οὐχτρος οὐ, ἐχθρός· ἀρχ. ἐχθρός.
 ὄψ'μα, ἐπίρρ., ἀργά· ὄψ'μα ἔβαλα
 τὰ βοστανία.
 ὄψ'μοῦς, ἐπίθ., ἀργά· ὄψ'μον τοῦ
 ἔχου τοῦ μισίρ.

Π

- πααίνοῦ, πηγαίνω· τί πααίν'ς
 πέρα-δῶθι;
 παζάρ' τοῦ, ἀγορὰ· τουρκ. pazar·
 τὴν Τρίτ' ἔχουμι τοῦ παζάρ'.
 παζαρεῦοῦ, συμφωνῶ· τοῦ πα-
 ζάριφα τ' ἄλλογον.
 παιτσιὰ ἢ, χούφτα.
 παλαβόνου, τρελλαίνω, ἀπογοη-
 τεῦω· τοὺν παλάβονδης.
 παλαίξοῦ, ψάχνω· τόση ὥρα πα-
 λαίξ' θηγατέρα σ'.
 παλάξ' τοῦ, χηνόπουλο.
 παλάντζα ἢ, ζυγαριά· βενετ. ba-
 lanza.
 παληγοῦριά ἢ, παρηγοριά.
 παληγοῦρῶ, παρηγορῶ· μὶ ἦρθαν
 τόσα βάσανα κὶ ποιὸς μὶ πα-
 ληγόρ'σι;
 παλοῦξ' τοῦ, παλούκι· ἕκατδης
 ἡροστιά μ' σὰ παλοῦξ'.
 παναῦρ' τοῦ, πανηγύρι, ἀρχ. πα-
 νήγυρις· κὶ σὸν μονρῆ Λιένκον
 στοῦ παναῦρ';
 πάννα ἢ, 1) κομμάτι ὕφασμα ποῦ
 καθαρίζουν τὸ φοῦρνο· 2) σπάρ-
 γανο.
 παντεχαίνοῦ, περιμένω· σὶ παν-
 τύχια κὶ δὲν ἤρτις.
 παπάξια τὰ, τράπουλα· δὲ χόρ-
 τασαν πλιά νὰ παίξ'ν παπάξια
 οὔλ' δὴ μέρα.
 παπαδόσλα ἢ, χαμόμηλο.
 παπάτκα τά, παπούτσια κλειστά
 μπροστά.
 παπλιάκ'ς οὐ, γέρος.
 παραμαλιάδα ἢ, ὑπερκούραση·
 παραμάλιασα οὔλ' δὴ μέρα.
 παραπαρήσιους, ἐπίθ., περιτ-

τός· παραπανήσιους εἶμι.
 πα ρ α π ὀ ρ τ' τοῦ, μικρὴ πόρτα·
 ἄβκι 'πὸν τὸν παραπὸρτ'.
 πα ρ α σ τ α ἴ ν ο υ, παριστάνω· πῶς
 νὰ στοῦ βαραστήσον;
 πα ρ α ν τ ἴ δ α ἢ, κρόταφος· ἴ, μου-
 ρή πῶς τοῦ χτύπ'σι σ' βαραντί-
 δα τοῦ τέκνον!
 πα ρ ἄ φ ο υ ρ ο υ ς, ἐπιθ., παράφο-
 ρος, εὐερέθιστος.
 πα ρ μ ἄ κ' τοῦ, κάγκελο· μὴν ἄ-
 κωνδῆς στὰ παραμάκια· θὰ πέ'ης.
 π ἄ ρ σ' μ ο υ τοῦ, ἔσοδο· δὲ χουρ-
 ταίν'ς 'πὸν πάρσ' μου.
 πα ρ τ ἄ λ' τοῦ, κουρέλι· τουρκ. par-
 tal· ἔ, ἠρέ, πιδί μ', τὰ παρτάλια-
 ῆς τὰ ροῦχα σ'.
 πα ρ τ α λ ἰ ἄ ρ' οὔ, κουρελιάρης.
 πα σ ἄ λ' μ α τοῦ, ἐπάλειψη.
 πα σ ι α λ ο ὔ τ' κ α α ὐ γ ἄ, πρόχειρο
 φαγητό. Σπάζουν αὐγά μέσα σὲ
 νερό πὸν βράζει. Τὰ περιχύ-
 νουν μὲ τσιγαρισμένο βούτυρο
 καὶ κόκκινο πιπέρι· σήμιρα ἔ-
 χουμι πασιαλούτ'κα αὐγά.
 πα σ π ἄ λ' ἢ, ἀρχ. πασπάλη.
 πα σ π α λ ἰ ζ ο υ, πασπαλίζω.
 π ἄ σ τ ρ α ἢ, καθαριότητα· μιγάλ'
 πάστρα ἔχ'.
 πα σ τ ρ ε ὑ ο υ, παστρεῦω, καθαρίζω.
 πα σ τ ρ ι κ ἄ, ἐπίρρ., καθαρά.
 πα σ τ ρ ι κ ὄ ς, ἐπιθ., καθαρός.
 πα τ' μ α σ ι ἄ ἢ, πατημασιά.
 πα τ ο ὔ ν α ἢ, πέλμα· τί τραῆς
 πατοῦνης ἔ'εις;
 πα τ σ ι α β ρ ο σ ὀ δ α ἢ, ξεσκονό-
 πανο· πάρι κὶ δὴν μιὰ πατσια-
 βροῦδα νὰ παστρέψουμι τ'ς οὐ-
 δάδεις.
 πα τ σ ι α λ ἰ κ ἰ α τ ἄ, τὸ κορδόνια

τοῦ σῶβρακου πὸν δένουν στὰ
 πόδια.
 πα τ ῶ ἰ τοῦ, κεφάλι· πὸν τ'ς τι-
 κνάει κὶ κατεβάξ' τοῦ πατῶ ἰ τ'ς
 τέτοια μονραφέτια;
 π ἔ ρ λ α ἢ, πουτάνα· ἄ, αὐτὴ τὴ
 πέρλα ποιὸς τὴ λογαριάξ';
 π ἔ ρ' ῶ', ἐπίρρ., ἀρχ. πέρυστι.
 π ἔ τ' ν ο υ ς οὔ, πετεινός· πιᾶσι
 τοῦ βέτ'νου νὰ τοὺν σφάξουμι.
 Π ἔ φ τ' ἢ, ἀρχ. Πέμπτη.
 π ἔ φ τ ο υ, πέφτω, ἀρχ. πίπτω· νὰ
 χτάης νὰ μὴ πέφτ'ς.
 π ἰ δ ε ὑ ο υ, βασανίζω· πιδεύκα που-
 λὺν στὰ νιάτα μ'.
 π ἰ δ ἰ τοῦ, παιδί, ἀρχ. παιδίον· ἠου-
 ρεῖ νὰ ἀρρώχῃσι τοῦ πιδί.
 π ἰ δ ἰ μ ἄ ρ α ἢ, στενοχώρια· που-
 λὲς πιδιμάρις ἔ'εις.
 π ἰ ζ ο ὔ λ' τοῦ, πεζούλι, λιθόχτι-
 στο κάθισμα στὴν αὐλή.
 π ἰ κ α σ ἄ μ ἰ ν ο υ ς οὔ, ἐκεῖνος πὸν
 τὰ ξέρει ὄλα, ὁ πολύξερος.
 π ἰ λ ἰ σ τ ἔ ρ' τοῦ, περιστέρι.
 π ἰ λ ἰ ἰ ἄ ἢ, στάχτη· κώλους σ'
 δὲν πιὰν' πιπιλιά.
 π ἰ ρ ἄ τ' οὔ, ξύλινο δοκάρι πὸν
 περνάει ἀπὸ τὴ μιὰ παραστάδα
 στὴν ἄλλη, γιὰ νὰ ἀσφαλίξη
 ἀπὸ μέσα ἢ πόρτα· βάλλι τοῦ δι-
 ράτ' στὴ βόρτα.
 π ἰ ρ β ἄ ξ' τοῦ, περβάξι, ἢ πλαῖνὴ
 σκαλιστὴ σανίδα τῆς ἀστρέχας·
 τουρκ. pervaz· ἔσπασι τοῦ πιρ-
 βᾶξ' ἀπ' τὴν ἀστριχιά.
 π ἰ ρ γ ἰ ὀ ν' τοῦ, πριόνι, ἀρχ. πρίων.
 π ἰ ρ ἰ δ ρ ο υ μ ο υ ς οὔ, περιδρομος,
 ἀρχ. περιδρομος· ἔφαῖς ἔνα βιρ-
 δρομον.
 π ἰ ρ κ ἰ τοῦ, εἶδος ψαριοῦ τῆς λί-

μνης Λαγκαδά.
 πιροούν' τού, πιρούι, ἀρχ. περόνη.
 πισμανεύον, μετανοιώνω· τουρκ.
 pişman + κατάλ. -εύω· δὲ πισμανεύον γι' αὐτὸ πὸν ἔκαμα.
 πιστιμάλ' τού, πιστιμάλι, πε-
 τσέτα προσώπου· φέρι τὸν πι-
 στιμάλ' νὰ σφουξτῶ.
 π'κάμ'σου τού, πουκάμισο.
 πλάβα ἢ, βάρκα λίμνης· ἀπὸ τὸ
 βουλγ. ρ. plavam (=πλέω).
 π'λάδα ἢ, πουλάδα, νεαρή κότα.
 πλαστο τού, καρβέλι ψωμί· τὰ
 ἔβγαλεις τὰ πλαστὰ ἔπὸν τὸν
 φούρον!
 πλιβριτόνμα τού, πλευρίτω-
 μα· πλιβριτόθ'κα δήμιρα.
 πλιβρίτ'ς οὐ, πλευρίτης, ἀρχ.
 πλευρίτις.
 πλιβριτόνον, κρυώνω.
 πλιβρό τού, πλευρό, ἀρχ. πλευ-
 ρόν· μὴ πόνισι τὸν πλιβρό.
 πλιθί τού, ἀρχ. πλινθιον.
 πλιμόν' τού, πλεμόνι, ἀρχ. πνεύ-
 μων.
 πλιξούδα ἢ, πλεξίδα.
 π'λούδ' τού, πουλούδι, κοτόπου-
 λο· οὐ κονκαρτζιάς ἔφαῖ οἶλα
 τὰ π'λούδια μ'.
 πλούζ' τού, ξύλινο ἄλετρι.
 πνιματ'κός οὐ, πνευματικός,
 ἀρχ. πνευματικός.
 πονδήρον, τρικλοποδίζω· μὴ πό-
 δηρις.
 ποιός, ἀντων. ἐρωτημ., ἀρχ. ποῖος.
 πόμενα, ἀπόμεινα· κόσια πόμ'νις.
 πόντζ' τού, πόντζι, ρακί βρασμέ-
 νο με ζάχαρι καὶ μαυροπίπερο
 γιὰ τὸ κρυολόγημα.
 ποροδους οὐ, πορδίη.

πόταπους -η -ου, ἀντων. ἐρωτ.,
 ποῖός τις· πόταπους εἶνι;
 πουγάλια ἐπίρρ., σιγά· πουγά-
 λια πιρπάτα.
 πουγιατά ἢ, τὸ μέρος τῆς αὐ-
 λῆς ποὺ δένουν τὰ ζῶα τὸ κα-
 λοκαίρι· δέσι τὰ ζῶα σ' βο-
 γιάτα.
 πουδαρκὰ τὰ, οἱ πρόμοχοι τοῦ
 τσιακμά.
 πουδονκλώνον, πεδικλώνω·
 πὼς πιρπατοῦσι πονδονκλώθ'κι
 κὶ ἔπισι.
 πουκλουπίσου, ἀναποδογυρίζω·
 γάλια δὰ πονκλονπίσ' ἢ πλάβα.
 πουμα ἢ, ζέστη· μιγάλ' πουμα
 ἔκαμι δήμιρα.
 πουξιμάδ' τού, παξιμάδι.
 πουπά ἢ, μικρὴ λειτουργιά ποὺ
 μοιράζουν τὰ Ψυχοσάββατα.
 πουπάρα ἢ, μικρὰ κομμάτια ψω-
 μοῦ μέσα σὲ ζωμὸ φαγητοῦ.
 πουρλίδ' τού, ἐξογκωμένο μάτι·
 ἀν ἔστον ἰκεῖ δὰ στὰ βγάλον
 τὰ πουρλίδια σ'.
 πουρλόζ' τού, μάτι· δὲ χτάεις τὰ
 πουρλόκια σ'.
 πουφκα ἢ, ψέμα· πουφκις μᾶς λέν.
 πουφνίζου, κλάνω· οὔφ, πού-
 φνιῆς.
 πουφρους οὐ, κούφια πορδίη.
 πούφι, ἐπίρρ., ἀπόψε· ἔπφι δὰ ἔρ-
 τονν.
 πρασκανίζου, καταβρέχω· που-
 γάλια μὴ πρασκάνιςις.
 πρέκνα ἢ, μελανὰ στίγματα.
 πρίγα ἢ, παγίδα ποὺ πιάνουν τὰ
 πουλιά.
 πριθνίξ' τού, ἀφούσκωτο ζυμάρι·
 κάτ' μοῦτρα εἶχι, σὰ πριθνίξ'.

π ρ ο υ β ο υ δ ῖ ζ ο υ, κατευοδώνω.
 π ρ ο ὕ ν α ἤ, βατόμυρο.
 π ρ ο υ ν ι ᾶ ἤ, βάτος.
 π ρ ο υ σ ἄ ν α μ α τοῦ, ξερὸ ξυλάκι,
 φρύγανο.
 π ρ ο υ σ κ ἔ φ α λ ο υ τοῦ, προσκέ-
 φάλο, ἄρχ. προσκεφάλαιον· βᾶ-
 λ ι σ τ ὸ ν π ι δ ο ῦ ὀ δ' π ρ ο υ σ κ ἔ φ α λ ο ν.
 π ρ ο υ σ φ ὶ λ' τοῦ, προσφῶλι, αὐ-
 γὸ πού μένει στὴ φωλιά.
 π ρ ὀ φ τ α σ' ἤ, φάϊ λίγουν γιὰ προ-
 φτασ'·
 π υ κ ν ἄ δ α ἤ, ψιλὴ σήτα.
 π ὕ ρ α ἤ, ζέστη· ἄναψι τοὺ οὐτζιάξ'
 νὰ πάροουμε μὰ πύρα.
 π ὕ ρ ο υ μ α τοῦ, ζέσταμα.
 π υ ρ ο υ σ τ ι ᾶ ἤ, πυροστιά.

Ρ

ρ α κ ῖ τοῦ, οὐζο· τουρκ. rakî· φέρι
 μ α ς δ ν ὸ ρ α κ ῖ ἄ.
 ρ ἄ μ μ α τοῦ, κλωστή, ἄρχ. ράμμα.
 ρ ἄ τ σ κ α ἤ, κρεμυδοφάγος.
 ρ ἄ χ' ἤ, ράχη, ἄρχ. ράχις.
 ρ ι β ὸ λ' τοῦ, περιστροφὸ· ἄμὰν αὐ-
 τὸς παλαβός, θὰ τοὺ τσιατίσ'
 τοὺ ριβόλ'.
 ρ ο υ δ ἄ ν' τοῦ, ρουδάνι, ἀνέμη· ρου-
 δ ἄ ν' σ ῖ π ἄ ε ῖ σ ῆ μ ι ρ α.
 ρ ο υ θ ο ὗ ν' τοῦ, ρουθούνι, ἄρχ.
 ῥ ὠ θ ω ν.
 ρ ο υ δ α β ῖ τ σ α ἤ, μάλλινη κλω-
 στή· 'κείνη ξέρ' μοννάχα 'ποὺ
 ρουδαβίτσις.
 ρ ο υ χ α λ ῖ ζ ο υ, ροχαλίζω. ρουχα-
 λ ῖ ε ῖ ς π ο υ λ ὸ σ τ ὸ ν ν ἑ π ν ο υ σ'.
 ρ ο υ χ ἄ λ' τ ζ μ α τοῦ, ροχάλισμα.

Σ

σ α γ ἄ ν' τοῦ, μεταλλικὸ βαθὺ πιάτο·

τουρκ. sahan.
 σ α κ α τ λ ῖ ᾶ' τοῦ, ἀναπηρία.
 σ α κ ἄ τ' ς οὐ, ἀνάπηρος· τουρκ.
 sakat.
 σ ἄ λ' τοῦ, σάλιο· μὲ πῆραν τὰ σά-
 λ ι α σ'.
 σ ι α λ ῖ ἄ ᾶ' τοῦ, σαλιγκάρι.
 σ α λ ῖ ἄ ρ' ς, ἐπίθ., ἐπιπόλαιος· σα-
 λ ῖ ἄ ρ' ς γ ῖ γ ι ς.
 σ ἄ λ μ α τοῦ, λεπτὸ ἄχυρο.
 σ α λ τ α ν ἄ τ' τοῦ, ἐπίδειξις· τί σαλ-
 τανᾶτια εἶνι αὐτά;
 σ α μ ἄ ρ' τοῦ, σαμᾶρι, ἄρχ. σάγμα.
 σ α μ α ρ ἄ δ' κ ο υ τοῦ, σαμαράδικο.
 σ α μ α ρ ἄ ς οὐ, σαγματοποιός.
 σ α μ α ρ ο υ σ κ ὸ τ' τοῦ, ἀπὸ τὸ
 οὐσ. σαμᾶρι καὶ σκουτί.
 σ α μ α ρ ὶ ο υ ν ο υ, σαμᾶροσ' τοῦ γα-
 δ ο ῦ ρ' ν ἄ τ ὸ ν φ ο υ ρ τ ὴ σ ο υ μ ι.
 σ ἄ μ α τ', σὺνδ., σάμπως· σάματ'
 ἤθιλι νὰ τοὺ κάμ';
 σ α μ ο υ β ῖ λ ι α ἤ, ξωθιά.
 σ α ρ α δ ο ῦ δ' τοῦ, μικρὴ λειτουρ-
 γιά.
 σ α ρ ῆ, λένε τὸ βόδι μὲ τὸ χτυπητὸ
 κίτρινο χρῶμα.
 σ α ρ μ ἄ ς οὐ, ντολμαδάκι· τουρκ.
 sarma· σῆμιρα ἔφαγα ἔνα σαρμά.
 σ β ὠ, σβήνω.
 σ ἔ ῖ α τ ἄ, πράγματα.
 σ ἔ λ λ α ἤ, λατιν. sella.
 σ ἔ ν α, ἄντων.
 σ ἔ δ α β ο υ ς οὐ, ξανθός.
 σ ἔ ρ ν ο υ, σέρνω.
 σ ῆ μ ι ρ α, ἐπίρρ., ἄρχ. σήμερον.
 σ ῆ μ ι ρ' ν ὸ ς, ἐπίθ., σημερινός.
 σ ῆ τ α ἤ, πυκνὸ κόσκινο.
 σ ῖ, πρόθ. σέ.
 σ ι α γ ῖ ἄ ᾶ' τοῦ, χοντρὸ μάλλινο
 ὕφασμα· τουρκ. sayak.

- σιαδῶ*, ἐπίρρ., πρὸς τὰ ἐδῶ.
σιακάτ', ἐπίρρ., πρὸς τὰ κάτω.
σιάκας οὐ, ἀνόητος.
σιακάς οὐ, ἀστεῖο· *πουλῆς* *σιακάδης* λῆς.
σιακεῖ, ἐπίρρ., πρὸς τὰ ἐκεῖ.
σιαμάρ' τοῦ, χαστούκι, μπάτσος· *μούλουνι* μὴ δὲ δώσουσιν *κάνα* *σιαμάρ'*.
σιαματὰς οὐ, θόρυβος· *τουρκ.* *samata* ἔ, *ὅρῃ* *πιδί* μ' *τί* *σιαματὰς* εἶναι *αὐτός* πρὸς *δὴ* *θένα*;
σιαμί τοῦ, μαῦρο γυναικεῖο κεφαλομάντηλο μὲ κρόσια καὶ ἄνθη.
σιαπᾶν', ἐπίρρ., πρὸς τὰ ἐπάνω.
σιαπέρα, ἐπίρρ., πρὸς τὰ πέρα.
σιασῖξ' οὐ, ἀλλήθωρος· *σιασῖκα* *χιάξ'*.
σιασκίν' οὐ, χαζός· *δίπ* *πλιὰ* *σιασκίν'* *γίγεις*.
σιαστιλζον, τὰ χάνω.
σιαψιάλ' οὐ, ἐκείνος ποῦ δὲν ξέρει τί λέει· *τί* *μουρῆ* δὲν *ἀδρέπιδι* *νά* *λῆς* *τέτοια* *σιαψιάλ'* *καλοῖα* *στοὺν* *ἄνθρουπον*;
σβαίνον, εἰσβαίνω, μπαίνω.
σβιδὰς οὐ, ἔρωτας· *τουρκ.* *sevda*· *ὅτι* *χτέπ'* *ὅτι* *σβιδὰς* *στοὺν* *κιφάλ'*.
σβιρ τοῦ, περίπατος· *πᾶμι* *στοὺν* *δύρο*.
σβινί τοῦ, στρογγυλὸ χάλκινο ταψί· *τοὺν* *καλαίτσα* *τοὺν* *σβινί*.
σβιδίζον, λυώνω· *μὴ* *δύν'* *τεις* *δ'* *ψυχούδα* μ'.
σβιρέτα ἡ, χρωματιστὸ μαντήλι τῆς μύτης.
σβιρέτ'κους, ἐπίθ., πρόθυμος.
σβίρεκα ἡ, μικρὸ ψάρι τῆς λίμνης Λαγκαδᾶ, σὰν τὴ γόπα.
- σβιρέτ'* τοῦ, σιρόπι.
σβιρέρ' τοῦ, ταξίδι· *στοὺν* *σβιρέρ'* ἦσουν;
σιόϊκα ἡ, σουγιάς.
σιονβές οὐ, ὑποψία· *ἔχουν* *σιονβὲ* *γι'* *αὐτόν*.
σιονβιλίζονμι, ὑποψιάζομαι· *τί* *τοὺν* *σιονβιλίξιδι*;
σιόδο τοῦ, μουνί.
σκάκαλους οὐ, ἀκρίδα· *γιόμουσ'* *τοὺν* *χονοράφ'* *ἀπὸν* *σκακάλ'*.
σκαμνί τοῦ, χαμηλὸ κάθισμα.
σκανιάζον, στενοχωροῦμαι· *ποὺν* *λὸ* *μὴ* *σκάνιασι* *δῆμιρα*.
σκαντιζούλα ἡ, μοῦρο, σκάμνο· *δγιέτι* *σκαντιζούλις* *ἀραποῦδια*!
σκασιάρ' οὐ, ἀλαφρὺς.
σκέπ' ἡ, ἀρχ. σκέπη· τὸ γυναικεῖο μαντήλι τοῦ κεφαλοῦ.
σκέπασμα τοῦ, σκέπασμα.
σκέψ' ἡ, ἀρχ. σκέψις.
σκιένουμι, σιχαίνομαι· *νά* *χάτης* *κὶ* *νά* *σκιενίσι*.
σκιπάρ' τοῦ, σκεπάρνι, ἀρχ. σκέπαρνον.
σκουρδοκόπανον τοῦ, γυρίνος.
σκουρτελλά ἡ, τὸ καλὸ γυναικεῖο παλτό, φοδραρισμένο μὲ γούνα.
σκουτιδά ἡ, σκοτάδι· *σκουτιδά* *εἶναι* *ἔξω*.
σκουτιδιάζ', νυχτώνει· *σκουτιδίασι* *πολύ*.
σκουτούρα ἡ, φροντίδα· *ἔχουν* *ποὺν* *λῆς* *σκουτούρις* *στοὺν* *κιφάλι* μ'.
σκουφούνια τά, οἱ μάλλινες χοντρὲς κάλτσες ποῦ πλέκονται στὸ χέρι.
σκρόφα ἡ, πρόστυχη. *λατιν.* *scrofa*.

- σμοῦχρα ἢ, σούρωπο.
 σμοῦχρασι, σουρούσωσε· σμούχρασι· στοῦ σπιτ' νὰ πᾶς γιατί δὲ δὲ πάρον σαμουβίλις.
- σβορρίζου, μιλιῶ· οὔ, τί πουλὸ πὸν σθοουρίζ'·
- σνίβασκιὰ ἢ, ἀρραβωνιαστικιά.
 σνίβασκὸς οὐ, ἀρραβωνιαστικὸς.
- σνίβασμα τοῦ, ἀρραβῶνας.
 σνόματου οὐ, συνονόματος.
- σδράνια τὰ, ἐσώρωχα· τὰ ἄπλουσις τὰ σδράνια;
- σσυγλι τοῦ, σουβλί·
 Δὲν εἶ πρέπει, μούρ', Μαρούδα, δὲν εἶ πρέπει ἰργατίνα.
 Μοῦ εἶ πρέπει σουβασκίνα γιὰ νὰ κάθισι στ' ἀνώϊα, ἔρ στ' ἀνώϊα, στὰ κατώϊα κὶ νὰ τρωῖς ἀρνια φημένα κὶ κριάρια σσυγλισμένα.
- σσυκάκ' τοῦ, δρόμος· τουρκ. sokak.
- σσυλοῦκ' τοῦ, ἀναπνοή· σσυλοῦκ' δὲ μ' ἄφ'κι νὰ πάρον δήμιρα.
- σσυνοῦμαι, συνεννοῦμαι.
- σσυρβάτα ἢ, τυρόγαλο.
- σσυργιούν' τοῦ, ἐξορία· τουρκ. sürgun.
- σσυρδῶ, ρίχων μὲ δύναμη μακριά· σούρτσι δ' κατροουλιὰ τ'.
- σσυρριξή ου, συνήγορος· σέ-να σσυρριξή δὲ εἶ βάλομι;
- σσυρτιόκ' ου, ἀλήτης· τουρκ. sürtük· δγιέ τονν τοῦ σσυρτιόκλιμέ· οὔλον σσυρτιόκ' κὶ δὲ κάθιτι.
- σσυστιά, ἐπίρρ., ἀρχ. ὀρθῶς.
- σσυστίος ἐπιθ., ἀκέριος.
- σσυφράς ου, χαμηλὸ τραπέζι· τουρκ. sofra.
- σπαρτίνα ἢ, χοντρὸ σκονί· φέρι τὴ σπαρτίνα νὰ κάνουμι κούνια.
- σπιντζάρ' τοῦ, σπουργίτης· χτύπ'σα ἕνα σπιντζάρ'.
- σπιρτολόγου ου, καμινέτο· βάλι τοῦ τξισβὲ στοῦ σπιρτολόγου.
- σπληνιάρ' ου, σπληνιάρης.
 σπούζα ἢ, κομπρέσα· βάλι στοῦ πιδοῦδ' μιὰ σπούζα.
- σταλαχίζουμι, λαχαράω· νὰ χτάης κὶ νὰ σταλαχίζι σαλιάρ'.
- στημόν' τοῦ, ἀρχ. στημόνιον.
 στ'λιάρ' τοῦ, ραβδί, ἀρχ. στειλεός.
- στοίβα ἢ, σωρός· στοίβα εἶνι τὰ ξύλα.
- στοιχίζου, στοιχίζω, ἀρχ. στοιχίζω· πόσον εἶ στοιχ'σι ἢ φούτα;
- στοίχ'μα τοῦ, στοίχημα· πόσον στοίχ'μα ἔβαλις;
- στοιχ'ματίξου, στοιχηματίζω.
 στὸλ'σμα τοῦ, στόλισμα, ἀρχ. στόλισμα.
- στούκ' τοῦ, βλάκας· ἄμ τέτοιον στούκ' πὸν εἶσι;
- στυβόνου, φράζω τρύπα· τ'ς στυβόνουσα τὴ δρύπα.
- στυπνομα τοῦ, μι στυβόνους· μι τὰ λῶϊα σ'.
- στούφα ἢ, καλὴ γυναικεία ποδιά· ἰταλ. stoffa· μάλι, μουρῆ, τί στούφα πὸν ἔχ'·
- στραβά, ἐπίρρ., ὄχι ἴσια· στραβὰ νὰ κάτσης κὶ ἴσια νὰ οὔμιλις.
- στραβόνου, στραβόνου τοῦ ζνι-

χιμί.
 στρέγον, ἀνέχομαι, συμφωνῶ, ἀρχ.
 στέργων θά στρέξουμι.
 στρίγλα ή, κακόφυγη γυναικά.
 στρουμώχρον, στενοχωρῶ, πιέ-
 ζω· ἄσχημα μὴ στρουμόυξι.
 στρουσίδι· τού, στρωσίδι, ἀρχ.
 στρῶσις.
 στ'χιό τού, δαιμόνιο· τοῦ βιό
 παντρεῦ· τοῦ στ'χιό (παροιμία).
 σὺβρασ' ή, σύβρασις, κρεμύδια
 ψιλοκομμένα καὶ ροδοκοκκινι-
 σμένα στὸ λάδι μὲ κόκκινο πι-
 πέρι. Μὲ τή σύβραση περιχύ-
 νουν τὸ μπουρανί, τή φασολάδα
 καὶ τὸ βραστὸ κολοκύθι.
 σὺγγίσι'κα, ἔπαθα σύγχιση.
 σὺνδέουμι, συνδέομαι, μνηστεύο-
 μαι.
 σὺνδιμένους οὐ, ἀρραβωνιασμένους.
 σὺρμὸς οὐ, ἐπιδημία· μὴ ποννάει
 βούζα· σὺρμὸς εἶνι.
 σὺρτ'ς οὐ, ἐργαλεῖο γιὰ νὰ μα-
 ζεύουν σωρὸ τὸ ἀλwonισμένο σι-
 τάρι.
 σφάληνῶ, κλείνω· σφάλισ'κισ στοῦ
 σπίντ'ς, σὰ νὰ εἶδι καμὰ χα-
 νούμισα.
 σφάχτ'ς οὐ, πόνος στὰ πλευρά·
 ἔχον ἕνα σφάχτ' στοῦ πλιβρό.
 σφύρακα ή, σφυρίχτρα· νὰ μὴ φέρ'ς
 καμὰ σφυροκούδα ἀπ' τ'ς Σα-
 λωννίξ'.
 σχασιά ή, ἀηδία.
 σχορνῶ, ἀρχ. συγχωρῶ· γιὰ κεί-
 νον ποῦ ἔκαμῖς σὶ δχορνῶ.
 σχώριον τού, συχώριο.

T

ταβὰς οὐ, στρογγυλὸ ταψί· τουρκ.

tavan· δῆμιρα ἔκαμα τσιρόνια
 στοῦ daβὰ.
 τὰϊ τού, μικρὸ ἄλογο.
 ταῖν τού, φαγητὸ ζῶων.
 ταμάμ, ἐπίρρ., ἀκρίβως· ταμάμ πι-
 νῆδα κιλὰ εἶνι.
 ταμαχιάρ'ς οὐ, πλεονέκτης·
 τουρκ. tamahkar.
 ταξιράτ, βάσανο· ἀμὰν ταξιράτ
 ποῦ μὴ βροῆκι.
 ταράξ' τού, χορτοσυλλέκτης, τὸ
 χτένι τῶν κηπουρῶν.
 ταραχίζουμι, ταράζομαι, μὲ
 πιάνει ταραχή, ἀρχ. ταράσσω·
 κοσιιάζιτι, ταραχίς'κι ή Πίνκον.
 τὰς' τού, κύπελλο. τουρκ. tas.
 τασιάξ' τού, ἀρχίδι.
 τασλαδίζον, ἀπολαμβάνω· ἄφ-
 κιμε νὰ τασλαδίσομι λίγον κὶ
 μεῖς οὐ κορομάδης.
 ταχιά, ἐπίρρ., αὐριο, ἀρχ. ταχέα.
 τειάφ' τού, θειάφι, ἀρχ. θειόν.
 τειαφιζον, θειαφιζώ.
 τέξ', μονό.
 τέκια, μονά.
 τέκνον τού, τέκνο, ἀρχ. τέκνον.
 τέλ' τού, σύρμα· τουρκ. tel.
 τέντζιρ ή, χύτρα· τουρκ. tencere·
 γύρισι ή τέντζιρις κὶ βροῆκι
 τοῦ καπάξ' (παροιμία).
 τέτοιν ή, θεία.
 τέτοιους, ἀντων., τέτοιους εἶνι.
 τζιάλιακα τά, ἔντερα· ἀν δὶ πα-
 τήσον σὶ βγάλον τὰ τζιάλιακα.
 τζιάμ' τού, γυαλί· τουρκ. cam.
 τζιαμλίξ' τού, χώρισμα μὲ γυαλί.
 τζιάβα, χάρισμα, δωρεάν· τουρκ.
 caba· τζιάβα ἔδουῖς τὰ καπνά.
 τζιαβάης οὐ, ζωέμπορος· τουρκ.
 cambaz.

- τ ζ ἰ γ α β ἑ λ' τοῦ, μικρὸ παιδί· κα-
 θένα τσαδούρ' δὰ κάμ'ς νὰ βάλ'ς
 μέσα τὰ σκασιάρ'κα τὰ τζιγα-
 βέλια σ'.
- τ ζ ἰ κ α τ α, παίρνω στὴν πλάτη· πά-
 ρη τοῦ παιδι τζἰκατα.
- τ ζ ἰ σ β ἑ ς οὐ, μπρίκι νέγαξι τ' φου-
 τιά στοῦ οὐτζιάκι σ' κὶ βάλι τοῦ
 τζισβὲ νὰ πιοῦμι καθένα καφούδ'.
- τ ζ ἰ ὀ μ, ἄφαντος· τζἰὸμ νὰ γίν'ς.
- τ ζ ἰ ο υ β ἑ ς οὐ, μακρὸ πανωφόρι·
 τουρκ. cüppe.
- τ ζ ἰ ο υ β ο ὐ σ' τοῦ, συμπόσιο.
- τ ζ ἰ τ ζ ἰ ρ ὶ ῶ ν ο υ, καψαλίζω.
- τ ζ ' γ ἑ ρ ' τοῦ, σηκῶτι· τουρκ. ci-
 ger· ἄμὰν τοῦ τζ'γέρι μ'.
- τ ἰ κ ν ἰ ζ ο υ, τεκνίζω, τεκνῶ παιδιὰ·
 ἴτς δὲ δικνάει τοῦ μναλό σ'.
- τ ἰ κ ν ἰ φ ἑ ἑ ς οὐ, ἄρρωστίαρης· τι-
 κνιφέζ'κον ἦταν τοῦ ἄλουγου.
- τ ἰ κ φ α ἦ, κεφάλι· ἴτς νιοννιὸ δὲ
 τῆς 'πόμ'κὶ σ' δίκαφ τ'ς.
- τ ἰ λ ὀ υ ς οὐ, τὸ ἰνιακὸ κόκκαλο.
- τ ἰ μ ἄ ρ ' τοῦ, περιποίηση· τουρκ.
 timar· τοὺν τράβηξα ἕνα τιμάρ'.
- τ ἰ μ α ρ ε ὐ ο υ, περιποιοῦμαι· τιμα-
 ρεῦον τὰ ζῶα.
- τ ἰ ρ ἰ ἄ ζ ο υ, ταιριάζω.
- τ ἰ φ τ ἑ ρ ' τοῦ, κατάστιχο.
- τ ' ν ἄ ζ ο υ, τινάζω.
- τ ο υ κ ἄ τ τοῦ, χῶρος ποῦ κλείνουν
 τὰ ζῶα τὸ καλοκαίρι.
- τ ο υ β ἑ λ ' ς οὐ, ὀκνηρός· τουρκ.
 tembel.
- τ ο υ β ἰ λ ἰ ἄ ζ ο υ, τεμπελιάζω.
- τ ο υ β ἰ λ χ α ν ἄ ς οὐ, πολὺ ὀκνη-
 ρός· τουρκ. tembel-hane.
- τ ο υ π ἄ τ ὀ ' τοῦ, σβῶλος· σὰ του-
 πάτῃ' γίγι.
- τ ο υ π ο ὐ σ κ α ἦ, μακρὸ ραβδί με
- κεφάλι στὴ μιὰ ἄκρη.
- τ ο ὕ ρ ν α ἦ, εἶδος ψαριοῦ τῆς λί-
 μνης Λαγκαδά.
- τ ο υ ρ φ α δ ὀ ς οὐ, πρῶϊμος.
- τ ο υ τ κ ἄ λ ' τοῦ, ψαρόκολλα.
- τ ο υ τ ο ὕ φ κ α ἦ, φούντα.
- τ ρ α γ ' δ ὶ, τραγουδῶ.
- τ ρ α κ ἄ ζ ' τοῦ, σύρτης· σφάλισι
 βόρτα· βάλι κὶ τοῦ τρακάζ'.
- τ ρ α κ α λ ἄ κ ' τοῦ, ρόδα.
- τ ρ α ν ε ὐ ο υ, μεγαλώνω, ἀρχ. τρα-
 νός· εἶδι μυγάλους κὶ τρανός.
- τ ρ α ῆ ἑ ς, τρανές.
- τ ρ ἄ τ ο υ ς οὐ, διάσθημα. ἰταλ. trat-
 to· δὲν ἔχον τράτον.
- τ ρ α χ ' λ ἰ ἄ ἦ, τραχηλιά, περιτύ-
 λιγμα τοῦ λαιμοῦ.
- τ ρ ἰ ν τ ζ α ἦ, 1) τὸ παιγνίδι ἢ τριά-
 ρα, 2) κακὴ ἐκβαση· τρἰντζα
 ἢ δ'λειά μας.
- τ ρ ο υ ὅ ρ, ἐπίρρ., ἀπὸ τὸ ἀρχ. ἐπίρρ.
 τρῖς (ἐπιτακτικά) καὶ ἐπίρρ. γύ-
 ρω· τί ἔρχισι τρονίρ;
- τ ρ ο υ ὅ ρ ὶ ῶ, τριγυρνῶ.
- τ σ ἄ κ ν ο υ τοῦ, λεπτὸ ξύλο.
- τ σ α λ ἰ τοῦ, θάμνος.
- τ σ α λ ο κ ὀ π ο υ ς οὐ, ἐργαλεῖο ποῦ
 κόβουν τὰ τσαλιά, τοὺς θάμνους.
- τ σ α δ ο ὐ ρ ' τοῦ, τσαντήρι· ἐπιθι τοῦ
 τσαδούρ'.
- τ σ α ρ τ σ ἄ ρ α ἦ, μικρὸ παγούρι γὰ
 ρακί.
- τ σ β ἰ κ ' τοῦ, τσιμούρι· σὶ κὸλ'σι σὰ
 τσβίκ'.
- τ σ ἰ α κ ἰ ρ κ ο υ ς οὐ, ἐπίθ., μισώ-
 ριμος· τσιακίρκον εἶνι τοῦ καρ-
 πούζ'.
- τ σ ἰ α κ μ ἄ ς οὐ, τὸ δωμάτιο τοῦ
 ὀρόφου ποῦ προεξέχει, τὸ σα-
 χνισί.

*τσιαλδίξο*ν, καίω *τσιαλδίξ*αν
 τὰ γιννήματα.
*τσιαπλιακ*οὺς οὐ, πελαργός.
τσιατάλ' τού, διχάλα.
τσιαταλίνα-ματαλίνα, τὸ
 παιγνίδι «τίνος χέρι εἶναι ἀπά-
 νω».
*τσιατίξο*νμ, πειράζομαι, προσ-
 βάλλομαι· τουρκ. *çatşmak*.
τσιατμάς οὐ, ξύλινος τοῖχος·
 τουρκ. *çatma*· *φούσκο*σὶ οὐ
τσιατμάς.
τσιαχπίνα ἦ, ἄταχτη· τουρκ.
çarşkin· αὐτὴ ἢ *τσιαχπίνα* πον-
 λὰ παλούκια *β'δάει*.
τσίγκέλ' τού, ἀγκίστρι· τουρκ.
çengel.
τσίεργα ἦ, κουβέρτα μάλλινη
 πλουμιστή· *ἀπλουσὶ τὶς τσιέ-*
ργις.
τσίετα ἦ, ομάδα μεγάλων παι-
 διῶν, *tşeta*.
τσίεφλιον τού, φλούδα ἀπὸ αὐ-
 γό.
τσίϊνές οὐ, *σιαγόνα*· δὰ *σὶ σκί-*
σου τὸν *τῶνέ σ'*.
τσίικμάς οὐ, κλαδευτήρι.
τσίλιον, λένε τὸ ἄλογο μὲ τὸ ψα-
 ρὶ χρῶμα.
τσιόκτσα, ἀπόκαμα.
τσιόμκα ἦ, μύτη.
*τσιοκτιξο*ν, ἀποκάμω.
τσιομτσιόξ' τού, σουβλί· *'κέ-*
νις πέτρις πὸν τὸν δρόμον μας
βγήξαν ἀπὸν σὰτ *σιουμτσιόγια*.
τσιοόρα ἦ, ποῦτσος.
τσιοορβατξ ἦς οὐ, προύχοντας.
 τουρκ. *çorba-ci*.
τσιοορβάς οὐ, σούπα.
τσιοοφλίξ' τού, τσιφλίκι.

τσιοούφτ, ζυγά.
τσίπλακ' οὐ, γυμνός· τουρκ. *çi-*
plak.
τσίραξ' τού, μαθητευόμενος· τουρκ.
çirak.
*τσίριξο*ν, βγάξω δυνατὴ φωνή,
 ἀρχ. *συρίζω τί τῶιρίεις ἔτσ'*·
τσίρολα ἦ, διάρροια· ἀπὸ τὸ ρ.
 τσιρλῶ· *τῶιρολα* τὸν *ἔκονψι*.
*τσίρο*ς οὐ, ἄπαχο ξερὸ σκουμ-
 πρί· σὰ *τῶιρους γίγις*.
τσιορόν' τού, μικρὸ ψάρι τῆς λί-
 μνης Λαγκαδᾶ, σάν τὴ σαρδέλλα.
*τσίιτσο*ν τού, κολοδάχτυλο.
*τσίιτόνο*ν, τεντώνω· *δγιές τουν*
πῶς τῶιτόθ'κι·
τσίιφνα ἦ, γκρινιέρα.
τσιονβάλ' τού, σακί· τουρκ. *çu-*
val.
τσιοκάλ' τού, πήλινη κατσαρό-
 λα. ἰταλ. *zucca* καὶ κατὰλ. -άλι·
φέρι τὸν *τσιοκάλ'* νὰ βάλομαι
 τὰ *φασούλια*.
τσιοορτσούλ' τού, κρόσι σὲ
 ὑφαντὸ τραπέζομάντηλο.
τσιοοτσιοονιὰ ἦ, κουτσοουλιὰ.
τσόχα ἦ, μάλλινο ὕφασμα.

Φ

φαγούδ' τού, φαγητό· *φαγούδ'*
ἔκαμα γὰ τὸν *βράδ'*· *ἔκλουσα*
κάουσα φύλλα κὶ *ἔκαμα* μὰ
πίτα μὶ *πρασούδια* κὶ *λίγα τσι-*
ρονοῦδια.
φάϊ τού, φαγητό.
φάρα ἦ, γενιὰ· ἄλβ. *fara*· *μιγάλ'*
φάρα.
φαρμασόοντ' οὐ, ἰδιότροπος.
φασκιὰ ἦ, ταινία σπαργάνων· λα-
 τιν. *fascia*.

φάσκιονμα τοῦ, σπαργάνωμα.
 φασκιώνου, φασκιώνω, περιτυ-
 λίγω μὲ φασκιά.
 φέτους, ἐπίρρ. ἐφέτος.
 φένου, φεύγω.
 φιγγίτ'ς οὐ, φεγγίτης.
 φιτζάν' τοῦ, φλιτζάνι· τουρκ.
 filcan.
 φιτ'νός, ἐπίθ., φτεινός.
 φκέλ' τοῦ, δικέλλι, ἀρχ. δίκελλα.
 φ'λὶ τοῦ, φιλι, ἀρχ. φιλείν.
 φουλούδα ἢ, φωλιά.
 φουνη ἢ, φωνή.
 φουρκάλ' τοῦ, σκουπα· γὰ ὅτι
 μᾶς' τοῦ φουρκάλ' (κατάρα).
 φουρκάλῶ, σκουπίζω· φουρκάλ'-
 σα τοῦ σπῖτ'.
 φουριτζής οὐ, φούρναρης· τώ-
 ρα κὶ οἱ φουριτζήδεις δὲ ψή-
 ρουν πίτες.
 φουσκουδέδρ'ς οὐ, ὁ ἄερας
 ποῦ ἀνοίγει τὰ δέντρα τὴν ἀνοιξη.
 φούσκονμα τοῦ, προζύμι.
 φούτα ἢ, ὑφαντὴ ποδιά, καθημερι-
 νή· κατέβασι, μονρη τ' φούτα σ'
 κὶ φαίνονται τὰ βαλδούρα σ'.
 φράδα ἢ, σφεντόνα.
 φρίξ' ἢ, φρίξις, φρίκη, ἀνατριχί-
 λα· τοὺν ἔπιασι φρίξ'.
 φυγαρίτ'ς τοῦ, παπαρούνα· οὐ-
 λον φυγαρίτσια γιόμονοι τοῦ
 χουράφι μ'.
 φύλλατά, τὰ φύλλα ποῦ φτιάχνουν
 τὶς πίτες.
 φυλλὶ τοῦ, κομμάτι· δόσι μι ἔνα
 φυλλὶ καρπούζ'.
 φύρα ἢ, ἀπόβαρο.

X

χαβάν' τοῦ, σιδερένιο γουδί· τουρκ.

havan· δῶσι μι κείνον τοῦ χαβα-
 νοῦδ' γὰ σπάσου λίγων πιπε-
 ροῦδ'.
 χαβὰς οὐ, σκοπὸς τοῦ τραγουδιοῦ·
 τουρκ. hava.
 χαβοζα ἢ, δεξαμενὴ· τουρκ.
 havuz.
 χαγιατ' τοῦ, ὑπόστεγος διάδρο-
 μος, ἐξώστης· τουρκ. hayat' τοῦ
 χαγιατι μ' θέλει μούλφισμα.
 χάζ' τοῦ, εὐχαρίστηση· τουρκ. haz.
 χαζεβου, χάσκω.
 χαϊβάν' τοῦ, ζῶο. τουρκ. hayvan.
 χαϊλιάης οὐ, τεμπέλης· χαϊλιάης
 ποῦ τοῦ ἔχ'ς τοῦ μυαλό σ'.
 χαϊμαλι τοῦ, φυλαχτό, τουρκ. ha-
 mail.
 χαϊμανὰς οὐ, ἀδέσποτος.
 χαϊρ' τοῦ, εὐεργεσία, προκοπή· ἀπ'
 αὐτὴ τὴ δ'λειά δὲν ἔχ' χαϊρ'.
 χάιτας οὐ, χαζός· ἄει σκάθει χάι-
 τα κὶ ὅθ'.
 χάξ' τοῦ, δίκιο· μὶ ἔφαθ' τοῦ χάξ'.
 χαλάτ' τοῦ, ἐργαλεῖο.
 χαλεβου, ζητῶ.
 χαλὲς οὐ, ἀποχωρητήριο· ἄλβ. hale,
 τουρκ. halâ.
 χαλιαχότ'ς οὐ, κακοντυμένος.
 χαλίσκα, ἀληθινά· χαλίσκα εἶνι
 αὐτὰ ποῦ ὅτι λέον.
 χαλίσκους, ἐπίθ., ἴδιος, ὁμοίος·
 χαλίσκους εἶνι μὶ τοὺν ἀδιρφότ'.
 χαλκὰς οὐ, μετάλλινος γύρος, τὸ
 σιδερένιο ρόπτρο τῆς αὐλόπορ-
 τας· τουρκ. halka· βάλι γλειδαριὰ
 σ'τ'ς χαλκάδεις.
 χαβάρ' τοῦ, εἶδηση· τουρκ. haber·
 χαβάρ' δὲν ἔχ'.
 χαρά ἢ, γάμος, ἀρχ. χαρά. καλε-
 σμέν' εἶστι στὴ χαρά μας.

χαραγή ή, χάραγμα, αὐγή, ἀρχ.
χάραγμα.

χαράμ' του, ἄδικο· τουρκ. haram.

χαραμίζοι, ξεοδεύω ἀνώφελα.

χαραμοσφάησ οὐ, ἐκεῖνος ποὺ
τρῶει τὸ ἄδικο.

χαρτζιλίξ' του, μικρὸ χρηματι-
κὸ ποσὸ, γιὰ ἀτομικὰ ἐξοδα·
τουρκ. harz-lik.

χάρτσ του, ἄμμοκονία.

χάσκοι, καθαρὸ· χάσκον ψομί
νὰ πάρ'ς.

χατὰς οὐ, κακὸ.

χάχας οὐ, ἀνόητος· *δγιέ τονν του
χάχα πῶς γιλάει;*

χιδέξ' του, χαντάκι· *γιόμοσδι του
χιντέξ'.*

χιροὸν λ' του, χειρολαβή.

χλάτσκα ή, εἶδος παιγνιδιοῦ, ποὺ
παίζεται τὸ βράδυ τῆς τυρινῆς
Κυριακῆς.

χλιάρ' του, κουτάλι.

χλιάρα ή, στοματοῦ· *μι εἶσι μιὰ
χλιάρα!*

χλιαροὸδ' του, κουταλάκι.

χλιόσ, ἐπίθ., χλιαρός.

χ'νέρ' του, ἀπάτη, πάθημα· τουρκ.
hüner· *ἄ, μὰ χ'νέρ' ποὺ μὶ ἐπιξι!*

χόρτασ' ή, χορτασιά· *πόφι δὲν
ἔ'εις χόρτασ'.*

χορξοὸρ' του, ἀνάπαυση· τουρκ.
huzur.

χούι του, συνήθεια, ἰδίως κακῆ·

τουρκ. huy· *τέτοιου εἶνι του
χούι τ'.*

χουίλης οὐ, δύστροπος· *δὲν κάμ'ς
μὶ αὐτόν· εἶνι χουίλης.*

χούλαβος οὐ, τρελλός· *στά γι-
ράματα του χάν' καθένας του
μναλό τ' κὶ γίνιτι σὰ χούλαβος.*

χοροατὰς οὐ, συζήτηση· *πᾶμι
στοὺ χορατά.*

χοροατέου, συζητῶ.

χορσιάφ' του, κομπόστα.

χράξομαι, χρειάζομαι· *νὰ μὶ του
δὼξ'ς μὶ χράξιτι.*

χράμ' του, κλινοσκέπασμα.

χρεία ή, ἀποχωρητήριο, ἀρχ. χρεία·
ρίξι νιρὸ στ' χρεία.

Χριστοὺννα τά, Χριστοῦγεννα.

χτάζοι, βλέπω· *τί χτάεις;*

χτικιὸ του, φθίση.

Ψ

ψαλίθρα ή, ἔντομο μὲ οὐρὰ σὰν
ψαλίδι.

ψιμματοὸρ' οὐ, ψεύτης· *οἶ!
ψιμματοὸρ'.*

ψιροόκια τά, τραχανάς μὲ νερὸ
τῆς στιγμαῆς.

ψίχα ή, ἀρχ. ψίξ.

ψοροοφότ' οὐ, παιδικὸ ἔκ-
ζεμα.

ψυχόδα ή, ψυχή, ἀρχ. ψυχή· *νὰ
qāmi πίτα ζιστή-ζιστή νὰ στο-
λώσ' ψυχόδα μας.*

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Ἄναγνωστοπούλου Γ., Περί τοῦ δυναμικοῦ τονισμοῦ ἐν τῷ ἰδιῶματι Ζαγορίου, ἐν Θεσσαλονίκῃ 1915.
- Ἀνδριώτη Ν., Ἐτυμολογικὸ λεξικὸ τῆς κοινῆς νεοελληνικῆς, Ἀθήνα 1967.
- Ἀνδριώτη Ν., Οἱ ἀρχαῖοι τοῦ σημερινοῦ γλωσσικοῦ ἰδιώματος τῆς Μακεδονίας, «Μακεδονικὸν Ἡμερολόγιον», 1953, σ. 101-108.
- Ἀνδριώτη Ν., Τὸ γλωσσικὸ ἰδιῶμα τῆς Χαλκιδικῆς, «Μακεδονικὸν Ἡμερολόγιον», 1955, σ. 113-120.
- Ἀνδριώτη Ν., Τὸ γλωσσικὸ ἰδιῶμα τῆς παλιᾶς Θεσσαλονίκης, «Μακεδονικὸν Ἡμερολόγιον», 1958, σ. 145-150.
- Ἀραβαντινοῦ Π., Ἠπειρωτικὸν γλωσσάριον, 1909.
- Γεωργίου Χ., Τὸ γλωσσικὸ ἰδιῶμα Γέρμα Καστοριάς, Θεσσαλονίκη 1962.
- Θαβώρη Α., Ἡ προέλευσις τοῦ ἀρσενικοῦ ἄρθρου «ι» τῶν βορείων νεοελληνικῶν ἰδιωμάτων, «Ἑλληνικά», 16 (1958-1959), σ. 189-202.
- Θαβώρη Α., Τὸ Βελβεντό. Ἱστορία τοῦ ὀνόματος τῆς κωμοπόλεως καὶ ἡ ἐτυμολογία του, «Μακεδονικά», ΣΤ' (1964-1965), σ. 173-195.
- Κοσμᾶ Ν., Αἱ δίοδοι τῆς Πίνδου, «Ἠπειρωτικὴ Ἑστία», Δ' (1955), σ. 14-20.
- Κοσμᾶ Ν., Τὸ Ἠπειρωτικὸ λαϊκὸ σπίτι, «Ἠπειρωτικὴ Ἑστία», Ε' (1956), σ. 713-722.
- Κοσμᾶ Ν., Ἡ φορεσιά τῆς Μπαλάφτσας, «Μακεδονικά», Δ' (1958), σ. 433-440.
- Κοσμᾶ Ν., Λαογραφικὰ τῆς Μπαλάφτσας, «Μακεδονικά», ΣΤ' (1964-1965), σ. 211-236.
- Κοσμᾶ Ν., Ὁ Λαγκαδᾶς (Ἱστορία-Λαογραφία), Θεσσαλονίκη 1968.
- Κυριακίδου Στ., Γλωσσικαὶ τινες παρατηρήσεις ἐκ Γκιουμουλτζίνας Θράκης, «Λαογραφία» 2 (1910), σ. 427-432.
- Λίτσα Φ., Συμβολὴ εἰς τὴν μελέτην τοῦ Τριφυλιακοῦ γλωσσικοῦ ἰδιώματος, ἐν Ἀθήναις 1968.
- Μπουντιῶνα Εὐθ., Μελέτη περὶ τοῦ γλωσσικοῦ ἰδιώματος Βελβεντοῦ καὶ τῶν περιχώρων αὐτοῦ, ἐν Ἀθήναις 1892.
- Νικολαΐδου Κ., Ἐτυμολογικὸν λεξικὸν τῆς Κουτσοβλαχικῆς γλώσσης, ἐν Ἀθήναις 1909.
- Παπαδοπούλου Α., Γραμματικὴ τῶν βορείων ἰδιωμάτων τῆς νέας Ἑλληνικῆς γλώσσης, ἐν Ἀθήναις 1927.
- Πέτσα Φ., Νιάουστα — Γλυτουνιαύστα, «Μακεδονικά», Ζ' (1966-1967), σ. 81-93.
- Συμεωνίδου Χ., Πολύγυρος, «Μακεδονικά», ΣΤ' (1964-1965), σ. 196-210.
- Συμεωνίδου Χ., Σαμαρίνα, «Μακεδονικά», Ζ' (1966-1967), σ. 200-209.
- Τζαρτζάνου Α., Νεοελληνικὴ Σύνταξις, ἐν Ἀθήναις 1946.
- Τομπαΐδη Δ., Τὸ γλωσσικὸ ἰδιῶμα τῆς Θάσου (διατριβὴ ἐπὶ διδακτορίᾳ), Θεσσαλονίκη 1967.
- Τσοπανάκη Α., Τὸ Σιατιστινὸ ἰδιῶμα, «Μακεδονικά», Β' (1941-1952), σ. 266-298.
- Τσοπανάκη Α., Πολύγυρος, «Μακεδονικά», Δ' (1955-1960), σ. 374-382 καὶ Ζ' (1966-1967), σ. 77-80.
- Τσοπανάκη Α., Διαλεκτικὰ Μακεδονίας, «Μακεδονικά», Ε' (1961-1963), σ. 448-457.
- Φιλήντα Μ., Γλωσσογνώσις καὶ γλωσσογραφία ἑλληνικῆ, τ. Α' καὶ Β', Ἀθήναι 1924, τ. Γ', Ἀθήναι 1927.
- Φόρη Β., Τὸ ἀρσενικὸ ἄρθρο «ι» στὰ βόρεια νεοελληνικά ἰδιώματα, Κοζάνη 1956.
- Χατζιδάκι Γ., Γλωσσολογικαὶ μελέται, τ. Α', ἐν Ἀθήναις 1901.

RÉSUMÉ

Nicos B. Cosmas, Le dialecte de Langada (près de Thessalonique).

L'étude est basée sur une collection personnelle, que l'auteur avait fait pendant la décennie 1950-1960 quand'il était maître d'école populaire à Langada.

L'œuvre se divise en quatre parties: A la première, la phonétique, l'auteur discute le traitement des voyelles (développement, disparition, changements généraux, changement des atones *e* et *o* en *i* et *u* respectivement, disparition des atones *i* et *u*, y compris des «impures», c-à-d. de ceux qui proviennent de *e* et *o* resp., et assimilation) et celui des consonnes (développement, changement, métathèse, dissimilation et disparition). A la deuxième partie, la morphologie, il examine le nom en général (article, déclinaison des substantifs, des adjectifs, des numéraux et des pronoms) le verbe, les mots indéclinables, la dérivation et la composition. A la troisième, il examine la syntaxe. Suit la quatrième partie, qui donne le vocabulaire du dialecte.